

SEKTEN EN NIEUWE RELIGIEUZE BEWEGINGEN IN BELGIE

Karel DOBBELAERE en Michel VOISIN

In dit artikel worden acht religieuze bewegingen besproken die in België bestaan maar waarvan slechts één van Belgische oorsprong is, nl. het Antoinisme. Het wereldgeloof Baha'ie, het Mormonisme en de Getuigen van Jehova ontstonden in de vorige eeuw; de Verenigingskerk, Scientology, het Rajneeshisme en de Internationale Gemeenschap voor Krishna-Bewustzijn zijn nieuwe religieuze bewegingen. Behoudens de Getuigen van Jehova hebben deze groeperingen slechts een zeer relatief succes in België. Typisch Belgische structurele kenmerken blijken ook maar weinig invloed te hebben op de recrutering en de structurering van deze bewegingen. De nieuwe religieuze bewegingen en de Baha'ie werven vooral bij de middenkaders uit de dienstensector; de anderen bij de arbeiders en bedienden uit de produktieve sector. In dit artikel worden onder andere de verschillende sociale functies ontleed die deze religieuze groeperingen hebben voor diverse sociale categorieën.

Inleiding

Deze bijdrage wil geen exhaustieve informatie brengen over de sekten en de nieuwe religieuze bewegingen in België, net zo min als een typologie van deze bewegingen, waarover reeds een uitgebreide literatuur bestaat. Onze keuze is daarbij bewust arbitrair gebleven: wij hebben ons gebaseerd op de reeds beschikbare informatie. Er werden slechts enkele bijkomende onderzoeken gedaan, ten einde onze gegevens actueel te maken. Wel werd er zorg voor gedragen de aandacht voor de reeds bestaande sekten niet volledig te laten overschaduwen door de nieuwe. Met opzet werd het probleem van de benaming van deze verschillende bewegingen genegeerd. Dit punt kan bij een volgende gelegenheid behandeld worden. De leidraad die we bij onze analyse volgden was deze: wat leert het bestaan zelf van deze bewegingen ons over de Belgische samenleving en haar evolutie ?

De acht bestudeerde religieuze bewegingen zijn in verschillende tijdperken ontstaan en hebben een verschillende culturele achtergrond. Eerst wordt het Antoinisme voorgesteld, ontstaan in België, in het begin van de 20ste eeuw. Uit de vorige eeuw dateren de Baha'ie, ontstaan in Perzië, de Mormonen en de Jehovah's Getuigen, die een Amerikaans Christelijke achtergrond hebben. De vier overige bewegingen dateren van na de Tweede Wereldoorlog en hebben een min of meer sterke Aziatisch religieuze inslag.

Het ANTOINISME

Het Antoinisme is ongetwijfeld de enige sekte van Belgische oorsprong die ook buiten onze grenzen bekendheid en succes heeft verworven, vooral dan in Frankrijk. Stichter van de beweging is Antoine Louis (1846-1912), metaalarbeider uit het Luikse, die op 42-jarige leeftijd het katholicisme verliet voor de in die tijd florerende spiritistische verenigingen. Hij blijkt over geneeskrachtige gaven te beschikken, die hij echter gratis aanwendt. Hij maakt van zijn huis een consultatiekabinet, waar hij in 1900 50 tot 60 mensen per dag ontvangt. In 1910 zijn er dat 500 tot 1200. Bij de genezing werkt hij

met gebeden, handoplegging, Koene-likeur, gemagnetiseerd papier en linnengoed, enz. Na een proces voor onwetmatige uitoefening van de geneeskunde, geeft hij deze praktijk op en beperkt zich tot gebed en handoplegging.

In 1906 scheidt hij zich af van de spiritistische beweging, omdat hij hun "wetenschappelijke experimenten", met name de zittingen waarin de geest van de overledenen wordt opgeroepen, afkeurde, ongetwijfeld onder invloed van de theosofie. Zijn groep, die aanvankelijk "Les Vignerons du Seigneur" heette, wordt nu "Le Nouveau Spiritualisme" genoemd. Antoine zet zijn openbaringswerk drie jaar voort. Zijn leer wordt opgetekend door zijn aanhangers. Die aantekeningen worden door "Père" nagekeken, en zullen de heilige boeken worden, met name: "La Révélation par le Père Antoine" (in twee delen: "l'Enseignement" en "Le Couronnement") en "Le Développement de l'Enseignement du Père". Er komt ook een eigen Antoinisten-kledij, die gedragen wordt door de volgelingen die dit wensen: lang zwart kledingstuk en hoge hoed voor de mannen; zwarte plooirok, lijfje, sjaal en muts voor de vrouwen.

De cultus wordt officieel opgericht in 1910 met de wijding van de eerste tempel in Jemeppe s/Meuse. Toen Père "zich van zijn lichaam scheidde", werd de leiding van de cultus overgenomen door Mère, zijn echtgenote, tot zij overleed in 1940. Vanaf die datum gaat het Antoinisme achteruit, wat in de hand wordt gewerkt door de twist om de opvolging tussen de neef van Antoine, Père Dor, en zijn concurrent.

In het begin van deze eeuw kende het Antoinisme een groot succes, met ongeveer 150.000 aanhangers, waarvan 50.000 in Frankrijk (Woodrow, 1977: 53). De beweging vond vooral ingang in de arbeidersmilieus van het Luikse bekken en in een aantal Franse steden (cfr. de lijst in Debouxhtay, 1945: 25-26). De laatste Belgische tempel werd in 1968 gewijd, in Retinne (oude koolmijnstad met een grote immigrantenbevolking), en binnenkort wordt een nieuwe tempel geopend in de Parijse regio. Deze recente verwezenlijkingen zijn echter misleidend: de cultus gaat sterk achteruit, de aanhangers zijn bejaard. Volgens de bedienaar komen elke week ongeveer 50 volgelingen naar de tempel van Retinne, maar hij preciseert niet of deze "adepten" aan de cultus deelnemen (al dan niet in kledij), of dat ze alleen op raadpleging komen (de gezangen door het Geloof gebeuren in een klein bureau naast de eigenlijke zaal). Er zouden momenteel in België 31 tempels zijn, in Frankrijk 28, en ongeveer 150 Leeszaalen (vaak privé-woningen), waar men de Leer alleen maar leest. Ondanks de

achteruitgang, die ongetwijfeld te maken heeft met de achteruitgang van de kolenindustrie, heeft men het in de (vergeelde) brochures over voortdurende groei, en over nieuwe vestigingen in Brazilië, de Verenigde Staten, en in verschillende Europese landen. De hoofdactiviteit van de bedienaars bestaat momenteel uit het verstrekken van geestelijke raad om problemen van allerlei aard op te lossen.

De leer, de cultus en de tempels waar zij beoefend worden zijn uiterst eenvoudig. Met het gezicht naar de tribune, naar het embleem (met het opschrift: "Culte Antoiniste. L'Arbre de la Science de la vue du Mal") en naar de levensgrote portretten van Père en Mère, kunnen de gelovigen de eerste vier dagen van de week om 10 u. bijeenkomen voor de "operation générale". Dit is een korte plechtigheid, tijdens dewelke de bedienaar de gebaren van de stichters herhaalt: geestelijke levitatie, uitdeling van de "fluïda" en handenoplegging. 's Avonds leest men eveneens voor uit de Leer.

Alhoewel de Antoinisten ontkennen "sacramenten" toe te dienen, hebben ze toch o.m. eigen doop- en huwelijksritussen, en, meer bekend, een eigen begravingsritus. Op de kist ligt een groene vlag, de kleur van de sekte, en zij wordt gedragen door volgelingen, indien mogelijk in de typische kledij. In het sterfhuis worden de "Dix Principes" gelezen, en rond het graf de "Réincarnation".

De voorgangers in de cultus zijn vrijwilligers. Op bordjes wordt vermeld dat alle diensten gratis verstrekt worden. Het Antoinisme weigert elke hulp van buitenuit: hun geldelijke middelen zijn uitsluitend afkomstig van anonieme giften van leden. Men verkoopt niets, behalve de gewijde boeken, en men doet niet aan proselitisme.

De leer van Antoine, een eerder morele dan een religieuze leer die echter wel op openbaring steunt, is gebaseerd op het geloof in de reïncarnatie, de minachting van het verstand (dat tegengesteld is aan het "geweten") en de materiële wereld, het niet-bestaan van het kwaad, de goddelijkheid van elk wezen, de naastenliefde, enz. Ascese moet de overheersing door het verstand doorbreken, want het verstand "nous a détournés du vrai chemin" (heeft ons van het rechte pad gebracht), moet ons onthechten van de materie, zodat wij de ingevingen van het geweten kunnen volgen dat "ne peut nous tromper" (ons niet kan misleiden). In de leer is geen sprake van expliciete verplichtingen, maar er wordt sterke nadruk gelegd op nederigheid, op het inperken van ijdele behoeften, op het mijden

van geneugten die ons van God verwijderen. Kortom een boodschap die alleen bij de minst bedeeden gehoor kon vinden.

Het BAHA'I-WERELDGELOOF

(Nationale Geestelijke Raad van de Baha'i's van België)

Het Baha'i-geloof werd gesticht door de Pers Baha'Allah (1817-1892) en wordt momenteel in Iran vervolgd. Het leert dat alle religies voortkomen uit éénzelfde goddelijke bron, en dat de openbaring altijd voortduurt en toeneemt. De aanhangers worden aangespoord zelf en onafhankelijk naar de waarheid te zoeken, een verzoende wereldgemeenschap te vestigen, en de rechtstreekse band tussen God en het eigen bewustzijn te verdiepen. De leer is gebaseerd op de geschriften van de profeet en van zijn opvolger Shogi Effendi.

Het Geloof dook op in België in 1947, samen met de aankomst in Brussel van de Amerikaanse Pioniers, dit zijn de vrijwillige en niet-bezoldigde missionarissen die het Geloof kenbaar willen maken. In 1957 voegen vijf Iraanse Baha'i-families zich bij hen. Vandaag tellen ze ongeveer 600 aanhangers, verspreid over 79 plaatsen in het hele land, maar voornamelijk in Brussel en in het Zuidelijke landsgedeelte. Daarvan zijn ongeveer 30 % Iraniërs, en 10 % Angelsaksen. Momenteel leven een dertigtal Belgen als missionaris in het buitenland, voornamelijk in Afrika. De leden zijn vooral uit de middenklasse afkomstig; zo vindt men er heel wat leraars.

De organisatie is gebaseerd op drie niveaus van Vergaderingen: lokale (vanaf 9 leden - er zijn 17 lokale Vergaderingen in België), nationale en internationale. Deze laatste wordt geleid door het Universele Huis van Gerechtigheid, dat in Haifa gelegen is. Deze instelling bestaat uit 9 leden die om de vijf jaar verkozen worden en de wetgevende macht vormen. Het Universele Huis van Gerechtigheid verstrekt richtlijnen aan de nationale Vergaderingen: de "Leerplannen", dit zijn de plannen voor verdere uitbreiding over 7 of 9 jaar, vertalingen van de geschriften van de profeet, oprichting van lokale Vergaderingen, aankoop van gronden en bouw van Huizen van Aanbidding (in de komende jaren ook in België). Het Geloof heeft hier eerst een Nationale Vergadering voor de Benelux opge-

richt, maar beschikt sinds 1962 over een eigen Belgische Nationale Vergadering.

De toetreding is vrij, en gebeurt op vrijwillige basis. Men tekent een lidmaatschapskaart waardoor men "Baha'Allah als Goddelijke Boodschapper van deze eeuw" erkent en waardoor men "zijn Wetten en Lering, evenals het gezag van zijn Instellingen" aanvaardt. Het onderricht kan vanaf de leeftijd van 15 jaar gevolgd worden (behoudens uitdrukkelijke toestemming van de ouders), en vanaf 21 jaar heeft men stemrecht in de vergaderingen. Men kan zich altijd terugtrekken. Uitsluiting wordt uitgesproken door de nationale Vergadering (ongeveer 10 gevallen in België), ingeval het lid de gemeenschap schade dreigt te berokkenen. Bij uitsluiting verliest men zijn stemrecht en het recht om deel te nemen aan het "Feest van de 19 dagen". Oorzaken van uitsluiting zijn het niet-naleven van de schikkingen inzake het huwelijk (concubinaat is verboden) en de geheelonthouding.

De Baha'i verbindt er zich toe de volgende regels na te leven:

1. Elke dag bidden.
2. De Baha'i-vasten naleven van 2 tot 21 maart (onthouding van alle voedsel en drank tussen zonsopgang en -ondergang).
3. Arbeid zien als een daad van aanbidding.
4. Gods leer verspreiden.
5. Zich onthouden van alcoholische dranken en drugs.
6. De Baha'i-beginselen inzake huwelijk naleven.
7. De regering gehoorzaam zijn en niet aan politiek doen.
8. De heilige Baha'i-dagen eerbiedigen.

De Baha'i's komen om de 19 dagen bijeen, op het "Feest van de 19 dagen". Het Baha'i-jaar bestaat inderdaad uit 19 maanden van 19 dagen, met 4 of 5 bijkomende dagen. Nieuwjaarsdag, Naw-Ruz, stemt overeen met 21 maart. De bijeenkomsten worden meestal in het huis van een van de leden gehouden en worden gewijd aan gebed, bestuurszaken en sociale omgang. Er zijn geen strikte ethische richtlijnen, behalve dat concubinaat verboden is, en dat voor het huwelijk altijd, ongeacht de leeftijd van de kandidaten, de toestemming van vader en moeder vereist is. Er is geen clerus, en slechts weinig gemeenschappelijke praktijken: het Baha'i-geloof is sterk individualistisch, gebaseerd op het verdiepen van de rechtstreekse band tussen God en het persoonlijke bewustzijn. Zo bestaat er geen enkel voorschrift wat het geloof in een leven na de dood betreft, en wordt dit punt overgelaten aan het zoeken van elk individu afzonderlijk.

Net zoals bij de Antoinisten zijn de geldmiddelen afkomstig van vrije en vrijwillige giften van de Baha'i's zelf. Elk beslist zelfstandig zijn bijdragen te schenken aan de Vergadering van zijn keuze.

De Baha'i's hebben een eigen tijdrekening, gebaseerd op de Verklaring van 1844 van Baab, de voorloper van de Profeet. Daar de Baha'i's de wereldverzoening nastreven, strijden zij niet tegen de bestaande sekten en Kerken. Ze weigeren ook aan proselitisme te doen: de leden beperken er zich toe het Geloof in hun omgeving kenbaar te maken en conferenties te organiseren. Toch erkennen ze dat ze een virtuele wereldtheocratie vormen, daar ze verkondigen dat hun organisatie-model ook op wereldvlak valabel is.

Sinds de oprichting in 1947 breidt het geloof zich traag, gestadig en regelmatig uit, maar toch moeizamer dan in de Leerplannen van het Universele Huis van Gerechtigheid werd vooropgesteld. Het succes van de "nieuwe sekten" heeft geen voelbare toename van het aantal leden met zich gebracht, alhoewel de Baha'i's dit succes als een quasi experimenteel vaststelbaar bewijs van de Waarheid van de Profeet beschouwen. In België ligt de nadruk bij de activiteiten vooral op het onderricht en de verspreiding van het Geloof. De Baha'i uitgeverij in Brussel is trouwens het wereldcentrum voor de Franstalige edities.

Tot nu toe werd tegen de sekte geen enkele klacht ingediend. En bovendien, en dit zeldzame feit verdient hier vermeld te worden, geniet de sekte eerder de sympathie van de Vereniging ter Verdediging van Persoon en Gezin (een v.z.w. die als doel heeft te strijden tegen de misbruiken die zich, volgens hen, bij de nieuwe religieuze bewegingen voordoen).

De MORMONEN (*)

(Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen)

De Kerk werd in 1830 in de Verenigde Staten gesticht door de Amerikaan Joseph Smith (1805-1844) die in visioenen de opdracht kreeg Gods Kerk te herstellen naar het model van de vroegste Christelijke gemeenten. In de Mormoonse heilige geschriften wordt bevestigd dat Amerika evenveel als het Midden Oosten het werkkerrein van Jezus Christus was en dat in Amerika de ware Kerk zou hersteld worden als aanklacht tegen de afvallige Europese Kerk. Amerika was door God immers bestemd als het toekomstige Zion. "Aldus verleende de nieuwe godsdienst meer dan louter compensatie voor hen die gekozen hadden of nog zouden kiezen om zich te vestigen ver van wat tot dan toe beschouwd werd als het centrum van de wereld -- het gaf hen een bijzonder achtenswaardige identiteit als Amerikaan, en heiligde hun uitverkoren land" (Wilson, 1970: 198).

Het Mormonisme was adventistisch van aard maar ook introvert. De mormonen zwermden vele jaren westwaarts vooraleer, onder Brigham Young de plaats te bereiken waar zij hun heilige stad, Salt Lake City, zouden bouwen. Het introverte karakter van de sekte had dus meer te maken met de vervolgingen waarvan zij het slachtoffer waren -- wat hen aanzette om zich telkens weer in afzondering terug te trekken -- dan met de wens onbevlekt te ontsnappen aan de snode wereld (ibid.). In die lange tocht westwaarts veranderde hun adventisme. Het passief wachten op de Heer werd een opdracht om het nieuwe Zion hier te realiseren en aan de leer van het millennium werd toegevoegd dat alle mensen kunnen evolueren tot Goden, zoals God trouwens zelf geëvolueerd was en nog steeds evolueert. In J.F. Smiths woorden: "As man is, God was once before, as God is now, men may become". De mens kan zich dus "verhogen" tot de goddelijke status door de verordeningen en wetten van de Heilige Schrift na te leven en de wetten van de natuur te leren kennen en toe te passen. Aldus assimileert, zoals Wilson terecht opmerkt, de doctrine van het Duizendjarig Koninkrijk het Amerikaanse geloof in vooruitgang en de inherente goedheid van de mens (ibid.).

(*) Werd voor de Nederlandstalige versie van het boek herschreven op basis van recent beschikbaar gekomen materiaal en een gesprek met Prof. W. Decoo (UIA).

Ook de "zondeval" van Adam werd in het Mormonisme geherinterpreteerd: "Adam viel, opdat de mensen mochten zijn; en de mensen zijn, opdat zij vreugde mogen hebben" (2 Nephi 2: 25). Adam verbrak vrijwillig de wet opdat de mens een aardse staat zou kunnen aangeboden worden gezien zijn "geestelijk voorbestaan" hem beperkte in zijn groeikansen (Decoo, 1979: 73). Het tweede bestaan, het aardse, werd ons, volgens het Mormonisme, "aangeboden om onze gehoorzaamheid in geloof te beproeven, om ons door de ervaring van het kwaad en het lijden, het goede en de vreugde te leren smaken, en om ons een lichaam van vlees en beenderen te geven" (ibid.: 84). Dit alles was noodzakelijk opdat de mens zich zou kunnen "verhogen". Volgens de Mormonen is in de Parel van Grote Waarde de openbaring te boek gesteld dat Adam en Eva "niet als geslagen zondaars, die voor de mensheid het paradijs verspeelden, maar als sterke individuen, vertrouwd met het plan en verheugd over de thans mogelijke ontplooiing van het menselijk geslacht" hun veranderde staat aanvaardden (ibid.: 86).

Wilson merkt dan ook terecht op dat Adams val aldus een zegen wordt die hem toelaat Gods gebod te vervullen: "de aarde te bevolken", wat de Mormonen zeer sterk bezighield. De familie staat bijgevolg zeer centraal in hun geloof, omdat aldaar "Gods geesteskinderen in de schoot van hun aardse moeders hun innig verlangd lichaam" (ibid.: 75) ontvangen. Dit aspect van de leer was goed aangepast aan een sekte die in een uitgestrekt vasteland vecht voor zijn voortbestaan en daartoe dringend volk nodig heeft (Wilson, 1970: 198). Het is in dit licht dat het tijdelijk bestaan van het "meervoudig huwelijk" ook kan verklaard worden.

De Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen is sterk hiërarchisch gestructureerd. Aan het hoofd van de kerk staat een president-profeet, bijgestaan door twee raadgevers. Gedrieën vormen zij het Eerste Presidium. Onmiddellijk naast hen staat de Raad der Twaalf Apostelen. Allen worden zij ondersteund door de leden van de Kerk als "profeet, ziener en openbaarder". Op het volgende niveau van autoriteit staan andere "algemene autoriteiten": het Eerste Quorum van Zeventig, die leidend toezicht heeft over de ringen en zendingen in de wereld, de Patriarch van de Kerk, een vertegenwoordiger van de Smith-familie die verantwoordelijk is voor het verlenen van patriarchale zegens, en de presiderende "bisschap", een presiderende bisschop en zijn twee raadgevers die instaan voor de zorg van de stoffelijke aspecten van de Kerk. Op het algemene niveau van de Kerk zijn nog talrijke bestuurslichamen die een "dynamische eenheid" geven

aan de Kerk in alle delen van de wereld (Decoo, 1979: 115-117). De mormonen hebben hun Kerk uitgebouwd volgens de patronen van de seculiere wereld: met sterke eenheid en doorgevoerde decentralisatie naar de lokale verantwoordelijken. Geografisch bestaat de "Kerk" uit twee types gebieden met een verschillende organisatie. In gebieden met nog weinig leden worden de "Zendingsgebieden" ingedeeld in districten en gemeenten. In gebieden met een groter ledenaantal groeit een district normaliter tot een ring, die op zijn beurt onderverdeeld wordt in wijken, i.p.v. gemeenten. Elk van die eenheden wordt geleid door een presidium bestaande uit een president en zijn twee raadgevers. De president van een wijk, de basiseenheid van de volle kerkwerking, is de bisschop (ibid.: 117-119).

Het doel van elke mannelijke Mormoon is het priesterschap te verwerven: het wordt toegekend voor onbepaalde duur, in functie van de waardigheid, de geestelijke ontwikkeling en de kwaliteit van het leven dat het lid leidt. Men onderscheidt het lagere priesterschap (het Aäronische priesterschap) en het hogere priesterschap (het Melchizedekse priesterschap), telkens met verschillende ambtelijke niveaus. Elk ambt heeft zijn eigen verplichtingen en voorrechten van spirituele en bestuurlijke aard.

Een "waardige jongen die bereid is" kan tot het ambt van diaken geordend worden op 12-jarige leeftijd of vanaf het moment dat de nieuweling tot de Kerk toetreedt. De twee volgende ambten (leraar en priester) volgen telkens twee jaar later en samen maken zij het Aäronische of lagere priesterschap uit. Bij "verdere waardigheid en gewilligheid" kan een jonge man omstreeks de leeftijd van negentien jaar het hogere of Melchizedekse priesterschap ontvangen. Hierin is het eerste ambt dit van ouderling; de andere zijn die van zeventig, hogepriester, patriarch en apostel, elk met specifieke verantwoordelijkheden. De toekenning van het priesterschap van Melchizedek wordt beschouwd als een onmisbare stap in de geestelijke evolutie van het lid. De priesters krijgen daardoor toegang tot de Tempel en tot het toedienen van "sacramenten", het doopsel bijvoorbeeld. In beide gevallen komen alleen mannen voor het priesterschap in aanmerking. De tweevoudige structuur van het priesterschap wordt op het lokale vlak teruggevonden: over de lokale Aäronische priesterschapsquorums houdt de wijkbisschop toezicht, terwijl de Melchizedekse priesterschapsquorums onder de verantwoordelijkheid van de ringpresident staan. In de Mormoonse kerk is geen beroepsclerus en geen enkele ambtenaar in de geografische

eenheden ontvangt loon voor zijn werk. Ook de bisschoppen en ringpresidenten oefenen een beroep uit, kerkwerk doen zij 's avonds en op de weekends (ibid.: 106-119).

De meeste Belgen kennen de Mormoonse kerk door haar zendingen: jonge mormonen, de jongens meestal vanaf 19 jaar en de meisjes pas vanaf eenentwintig (Simons, 1985: 14), doen zendingswerk in zendingengebieden op kosten van hun eigen spaargelden, een bijdrage van hun familie en eventueel van het zendingfonds van hun thuiswijk. Zij verkondigen de geopenbaarde leer die opgenomen is in het "Boek van Mormon", "Leer en Verbonden" en de "Parel van Grote Waarde". Deze boeken omvatten alle aanvullingen op de bijbel, zoals Christus' werking op het Amerikaanse vasteland, de lichamelijke van God, de heroprichting van Zion op Amerikaanse bodem, het doopsel met terugwerkende kracht voor de voorbije generaties, enz. (voor een systematische uiteenzetting, zie Decoo, 1979).

Naast de professionele of missionaire activiteiten, verloopt het leven van de Mormoon binnen het systematisch kader van allerlei bijeenkomsten en verenigingen: kerkdienst, zondagschool, jeugdwerk, catechesebijeenkomsten, zustershulpvereniging voor volwassen vrouwen, organisaties voor sport en vrije tijd, welzijnszorg, verenigingen voor recreatie in homes en ziekenhuizen, de jonge mannen en jonge vrouwenverenigingen, en dergelijke meer. In het moraalonderricht worden de traditionele gezinswaarden geprezen, evenals arbeidszin, onderlinge bijstand, soberheid, eerlijkheid, enz. De leden eerbiedigen de tien geboden, nemen deel aan de cultus in de kapellen en verbinden er zich toe de tiende te storten (trouwens de enige bron van inkomsten van de Kerk), zuiver en gelovig te leven, en zich van opwekkende middelen, zoals alcohol en tabak, te onthouden. Maar het Mormoonse ascetisme is intramundaan: elk lid moet een loyaal burger zijn en meewerken aan een betere maatschappij.

De organisatie van de Kerk in België, en haar succes, verschillen naargelang de regio's. Het zendingswerk van de Kerk startte in Luik in 1890, in Vlaanderen pas in 1948. Het Nederlandstalig landsgedeelte is als district Antwerpen, samen met Nederland ingedeeld in de zending Nederland-Amsterdam, die nog twee ringen telt (Den Haag en Utrecht) en het district Groningen. Het district Antwerpen omvat volgens districts-president Plovier 10 gemeenten: Antwerpen, Brugge, Brussel, Genk, Gent, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Sint-Niklaas en Turnhout. De twee grootste gemeenten zijn Antwerpen en Sint-Niklaas met een gemiddelde opkomst van elk ongeveer 90

leden, Kortrijk is de kleinste met 20 leden, en de opkomst in de andere gemeenten varieert tussen 30 à 40 personen. Dit gaf in 1984 een totaal van 430 mensen die in Vlaanderen actief zijn in de Mormoonse Kerk.

Vanaf 1948 tot 1975 behoorde Vlaanderen tot de Nederlandse zending. De Kerk groeide alhier vlug uit tot een 1000-tal leden, waarvan ongeveer 400 actief waren. Onmiddellijk na de oorlog was de toegang tot Vlaamse gezinnen voor Amerikaanse zendelingen, wegens de algemene sympathie voor Amerika alhier, heel gemakkelijk. Vanaf 1975 tot '82 had Vlaanderen zijn eigen zending, met een zendingspresident en 140 zendelingen. Dit resulteerde in een 500-tal nieuwe dopelingen. Vanaf 1982 werd Vlaanderen echter terug opgenomen in de zending Nederland omdat de Kerk toen verplicht was, gezien de lage dollarkoers, zendingen te consolideren. Er waren hier toen 1500 papieren-leden, waarvan nog steeds een 400-tal actieven. Gezien de bezoeksopdrachten (cf. infra) was dit voor de actieven bijzonder lastig. In 1984 werden dan ook ongeveer 800 papieren-leden uitgeschreven die niet meer tot de Kerk wilden gerekend worden. Vandaar dat men thans nog slechts een 700-tal leden telt, waarvan 430 actief zijn. Nu zijn in Vlaanderen nog een 40-tal zendelingen werkzaam en men telt gemiddeld per zending één bekering per jaar. Dit is een zeer laag cijfer vergeleken met Zuid-Amerika waar het 20 à 25 is. Het aantal bekeerlingen per jaar is dus gezakt, maar de ratio van behoud is hoger: wie zich thans bekeert, blijft. De onstabiliteit van veel bekeerlingen kwam doordat behoeftigen en marginalen tot een zorgende gemeenschap werden aangetrokken, de Mormoonse Kerk of een andere religieuze groepering zoals de Jehovah's Getuigen bijvoorbeeld, maar op de lange duur hun persoonlijke religieuze verplichtingen niet aankonden. Vandaar dat men, aldus Decoo, thans ook voorzichtiger is geworden bij het verlenen van de toelating tot toetreding, wat de kwaliteit van de gemeenten verhoogde.

Volgens een recente studie van Decoo werd meer dan 80 % van de leden van de Mormoonse Kerk in Vlaanderen katholiek grootgebracht, bijna 50 % had in zijn jeugd zelfs een streng-religieuze opvoeding gekregen. Bij hun kennismaking met het Mormonisme was nog slechts één op acht sterk in de katholieke Kerk geïntegreerd en meer dan 70 % was niet meer praktizerend. Wat nu hun zuilaffiliatie betreft: 25 tot 40 % had toen nog banden met de christelijke zuil (stemgedrag, syndicaat en mutualiteit); 30 tot 60 % had die met de socialistische zuil (stemgedrag, mutualiteit en syndicaat). Terecht merkt Decoo op dat voor lagere sociale strata, de vervreemding van de

christelijke wereld meestal resulteert in een integratie in de socialistische wereld. Een dubbele vervreemding, met name zowel van de katholieke Kerk als van de christelijke zuil, biedt blijkbaar een grotere kans tot bekering tot een andere godsdienst, in casu de Mormoonse Kerk. De doop volgt ook veel vlugger op het eerste contact: 4,5 maanden vergeleken met 8,5 (Decoo, 1984).

Gezien het gering aantal leden en de uitgestrektheid van de gemeenten, worden bijna alle activiteiten van de Mormoonse Kerk in Vlaanderen op zondag geconcentreerd (Simons, 1985: 49). Een typisch zondagsprogramma voor een Mormoons gezin vormt een blok van 3 uur: de avondmaalsvergadering, de zondagsschool en de afzonderlijke vergaderingen voor respectievelijk de jongens van 12 tot 18 j., de meisjes van dezelfde leeftijd, de zustershulpvereniging en het priesterschap. De kinderen komen in het jeugdwerk bijeen, vanaf drie jaar hebben zij bijbelstudie en zij volgen ook de avondmaalsvergadering. Daarnaast worden hen de Mormoonse principes spelenderwijs (kwissen, liederen, tekeningen maken ...) bijgebracht (*ibid.*: 49-52). In Vlaanderen is elke maandag in een Mormoons gezin een gezinsavond (Decoo, 1979: 163).

In gans de Kerk heeft men de gezamenlijke wekelijkse activiteiten grotendeels teruggedroefd en accentueert men de godsdienstbeleving in het gezin. Familie en gezin staan in het Mormonisme inderdaad centraal. De man is de patriarch, de vrouw is op de eerste plaats echtgenote en moeder. Wel moedigt de Kerk "de vrouw aan haar ontplooiing evenwichtig tot stand te brengen, zonder de zorg om echtgenoot en kinderen te verwaarlozen" (*ibid.*: 158). Vooreerst dient elk meisje alle studiekansen te krijgen, verder kunnen de vrouwen zich ontwikkelen in de zustershulpvereniging en functies opnemen op alle niveaus van de kerkelijke organisatie (*ibid.*). Volgens Simons' enquête bij 36 Vlaamse vrouwen die zich bekeerd hebben tot het Mormonisme en lid zijn van de gemeenten Antwerpen en Turnhout, hebben 60 % een beroep; 40 % beëindigde haar secundaire studies, dit is eerder zo bij de jongeren dan de ouderen (Simons, 1985: 64-68). De familiegeest wordt natuurlijk ook versterkt door "de vervangende doop waarbij iemand zich laat dopen in de plaats van een voorouder die daartoe de kans niet heeft gehad. Deze heeft de vrijheid, ook na zijn dood, om dit doopsel al of niet te aanvaarden. De genealogie is het middel bij uitstek om ongedoopte voorouders op het spoor te komen" (*ibid.*: 14).

Alle volwassen vrouwen brengen ook in teams per twee maanden een bezoek aan dezelfde zuster en bespreken o.m. het maandthema van de zustershulpvereniging, geestelijke, materiële en financiële problemen. Draggers van het priesterschap gaan in vaste teams per twee eens per maand op bezoek bij hetzelfde gezin waar in overleg met het gezin huisonderwijs gegeven wordt. Geen enkele priesterschapsdrager is hiervan vrijgesteld: hij geeft en ontvangt huisonderwijs. Maar de huisonderwijzers zijn bij het bezoek onderworpen aan de patriarch van het gezin: de vader. De gemeenten komen in Vlaanderen ook gemiddeld zes keer per jaar samen om te dansen, wat fungeert als een huwelijksmarkt voor jonge mormonen (*ibid.*: 52-53). Op die verschillende manieren creëert men in de Mormoonse Kerk samenhang en wordt een onopvallende sociale controle gehouden, die versterkt wordt door aanwezigheidslijsten, de boekhouding van de tienden en de toerbeurt bij de toespraken.

In het Franstalig landsgedeelte kent de Kerk een groter succes. De ring telt zes wijken (Brussel, Charleroi, Herstal, Luik, Namen en S.H.A.P.E.) en nog eens zes gemeenten (Bergen, Brussel-Engelstalig, Brussel-Louise, Nijvel, Seraing en Verviers). Het zendingskantoor is in Brussel gevestigd. De Kerk telt er ongeveer 2500 leden, waarvan een duizendtal actief zijn. Volgens ringpresident Dupuis is het ledental de jongste tien jaar met 300 toegenomen. De meeste leden zouden afkomstig zijn uit arbeiders- en bediendenmiddens, er zou ook een minderheid van kaderleden uit ondernemingen en beoefenaars van vrije beroepen zijn, zoals in Vlaanderen trouwens. In het Franstalig landsgedeelte zouden er 220 dragers zijn van het hogere of Melchizedekse priesterschap en een 100 in Vlaanderen.

De Mormonen vormen in België een kleine minderheid. Zij voelen zich echter geen marginale sekte omdat zij in het Westen van de V.S. kunnen terugvallen op een gebied dat 3.000.000 kerkleden telt en op een staat Utah, die zij grotendeels uitgebouwd hebben. Thans tellen zij over de wereld ongeveer 5.500.000 leden, de Getuigen van Jehovah, daarentegen, hadden in 1985 wereldwijd iets meer dan 2.500.000 predikers. Ook zij ontstonden in de V.S. en hebben aldaar ook hun grootste aanhang, meer dan 600.000 predikers.

JEHOVAH's GETUIGEN

In de jaren zeventig van vorige eeuw startte Ch. T. Russell de "Watchtower Bible and Tract Society", thans beter bekend onder de naam Jehovah's Getuigen. De leden leggen immers van deur tot deur getuigenis af van de waarheid: Armageddon staat voor de deur, het einde van het "Goddeloze samenstel van dingen" is zeer nabij. God zal een "rechtvaardige oorlog" voeren en zo de weg banen voor een rechtvaardige "nieuwe ordening". Hij zal iedereen verwijderen die wetens en willens weigert zijn "rechtvaardige wetten" te gehoorzamen, alleen mensen die God dienen zullen in leven blijven. Gezien het urgente van de opdracht moet nu elke kans gegrepen worden om aan anderen Jehovah's voornemen kenbaar te maken (zie X, 1982: 148-167).

Jehovah's Getuigen worden ook predikers genoemd; sommige leden worden zelfs pionier. Van pioniers wordt verwacht dat zij 90 u. per maand aan verkondiging besteden. Zij werken dan ook dikwijls slechts halftijds. Speciale pioniers zijn voltijdse bedienaars van het genootschap; er zijn ook tijdelijke of hulppioniers waarvan verwacht wordt dat zij 60 u. per maand van deur tot deur verkondigen. In een lokale gemeenschap zijn er dus twee types verkondigers: predikers en pioniers. Deze lokale gemeenschappen worden geleid door verkozen ouderlingen en de leden komen tweemaal per week twee uur bijeen in de Koninkrijkszaal. De ene keer wordt telkens één uur besteed, respectievelijk aan de Theokratische Bedienings-school en de Dienstvergadering, waarop de predikers met behulp van o.m. demonstraties (een soort rollenspel) opgeleid worden door ervaren ouderlingen in het doeltreffend spreken met anderen over Gods koninkrijk (woordkeus, gebaren, doelmatig bijbel-gebruik, enz.); de andere keer aan respectievelijk de Wachtstoren-studie, een vraag- en antwoordbespreking van een bijbels artikel uit genoemd tijdschrift, en de Openbare Vergadering, waar een "bekwame bedienaar van het evangelie" een bijbelse toespraak houdt. Daarnaast is er nog de wekelijkse bijbelstudie in kleinere groepen ten huize van een lid. De bijeenkomsten bevorderen dus, enerzijds, de studie van de bijbel, het aanleren van de waarheid en de ethische principes die eruit afgeleid worden, en anderzijds, het inoefenen van verkondigingstechnieken. Dit stramien wordt wereldwijd toegepast en vereist van de verkondigers ook veel zelfstudie.

Reeds in 1891 bezocht Russell België, maar de beweging kwam pas in 1901 te Charleroi van de grond. Het succes was beperkt. In de streek van Charleroi en Luik waren er tegen 1912 een zevental bijbelklassen, waaraan ongeveer zeventig mensen deelnamen. Na de Eerste Wereldoorlog telde men nog vijf leden; maar tien jaar later waren er terug 28. De beweging was toen het sterkst in Luik en in de Limburgse mijnstreek. In 1932 waren er reeds 64 verkondigers in België, waaronder 22 pioniers. Rond 1935 waren er al dertien gemeenten, waarvan drie Poolstalige. Zowel toen en nu was het succes van de beweging duidelijk merkbaar onder de immigranten (Leman, 1979: 41-72). In de volgende tabel wordt de evolutie van het aantal verkondigers (predikers én pioniers) sinds Wereldoorlog II weergegeven. Daaruit blijkt dat er in 1984 gemiddeld 20.043 verkondigers bijeenkwamen in 294 gemeenten.

Tot het midden van de jaren zestig is er een gestage toename van gemiddeld 350 getuigen per jaar merkbaar. In de periode 1967-72 is de feitelijke toename drie- tot viermaal groter. Dit valt samen met de vastgestelde sterke achteruitgang van de kerksheld bij katholieken (*supra*, p. 210-211). Wilson en Dobbelaere hebben in hun onderzoek van Belgische en aldaar wonende getuigen vastgesteld dat ontevredenheid over de kerkelijke doctrine en tegenstrijdigheden tussen de kerkelijke leer en praktijk, de voornaamste redenen waren die Getuigen opgaven om de Kerk te verlaten (1980: 102-103). Het is duidelijk dat voor die mensen de doctrinaire onzekerheid na het Tweede Vatikaans Concilie een belangrijke factor was bij hun bekering: het Genootschap biedt hen immers de zekerheid dat zij in de Waarheid zijn, een Waarheid die eenduidig en autoritair gedefinieerd is, en tevens het vooruitzicht dat zij in de nabije toekomst "voor eeuwig in een paradijs op aarde" zullen leven, d.i. na Armageddon.

In het genootschap leeft de overtuiging dat Christus in 1914 op aarde "terugkeerde", alleen herkenbaar voor het "gelovige oog", en als "Koning van Gods hemelse regering begon te regeren". Ook leefde de verwachting dat het duizendjarige rijk onder zijn regering precies 6000 jaar na de zondeval van Adam en Eva zou aanvangen, met name in de vroege herfst van 1975. Het missionaire élan dat aan die datum voorafging is af te lezen uit de jaarlijkse aangroei in België: op twee jaar tijd groeide het genootschap met 18 %, en in 1974 en 75 waren alhier respectievelijk 871 en 892 pioniers werkzaam, het grootste aantal tot dan ooit geregistreerd. In 1976 registreerde men nog wel een geringe stijging van het ledental, maar dit is

vermoedelijk een statistische constructie die te maken heeft met de periode van registreren: 1 september tot 31 december 1975 valt reeds onder 1976.

Tabel 1. Het gemiddeld aantal verkondigers per jaar in België sinds 1940 (de jaarlijkse registratie loopt van 1 september tot 31 augustus)

Jaartallen	Gemiddeld aantal verkondigers	Jaarlijkse aangroei gemiddeld	feitelijk
1940	232	-	-
1945	600	+ 73	-
1965	7852	+ 351	-
'66	(8370)		+ 518
'67	(9267)		+ 897
'68	(10162)		+ 895
'69	(11360)		+ 1198
1970	12579	+ 945	+ 1219
'71	(13878)		+ 1299
'72	(14687)		+ 809
'73	(15168)		+ 481
'74	(17238)		+ 2070
1975	18620	+ 1208	+ 1382
'76	(18870)		+ 250
'77	(18180)		- 690
'78	(17706)		- 474
'79	(17201)		- 505
1980	17664	- 191	+ 463
'81	(18133)		+ 469
'82	(18547)		+ 414
'83	(19342)		+ 795
'84	(20043)		-

Bron: Gegevens verstrekt door de heer Gournon van het Belgisch Bijkantoor van de Watch Tower Bible and Tract Society, januari 1985.

Het niet uitkomen van die verwachting heeft de processen veroorzaakt die Festinger aan "cognitive dissonance" koppelt (1964: 3-5 en 25-28). Eerst verloor het Genootschap tot 1979, niet alleen in België maar over de gehele wereld, een groot aantal verkondigers, respectievelijk negen en bijna zeven procent. M.a.w. een redelijk hoog percentage, vermoedelijk

eerder marginale leden, heeft de "cognitieve dissonance" verwerkt door uit te treden. Ondertussen is natuurlijk ook een rationalisatie gebeurd van de mislukte verwachting. Het genootschap heeft de getrouwen er moeten van overtuigen dat men de Bijbelse profetieën slechts progressief kan begrijpen en dat de organisatie zelf die datum nooit vooropgesteld had. Ouderlingen, die het genootschap eruit wilde werken, kregen de schuld van de foutieve voorspelling (Lenaerts e.a., 1985: 42). In de Wachttorenen werd sinds het midden van de jaren zestig slechts in bedekte termen gerefereerd naar "rond 1975", daar men sinds het midden van de jaren twintig geen nieuwe datum-gerichte profetieën meer wilde vooropstellen gezien dit in het verleden herhaaldelijk crisissen had veroorzaakt. Het chilasme van de groep werd toen inderdaad losgekoppeld van een specifieke datum (Adams, 1976: 95-104). Toch was men verplicht de "niet ingeloste verwachting" te verklaren. Zo werd in 1976 in bijbelse toespraken gedurende een Openbare Vergadering betoogd dat de bijbelse chronologie slechts op Adam kan teruggaan en de zondeval van Adam en Eva niet nauwkeurig te berekenen is. Eva werd immers geschapen uit Adam, nadat hij alle tamme en wilde dieren een naam gegeven had (Gen. 2: 19-20), wat "vermoedelijk" veel, doch een onbekend quantum tijd (x) in beslag genomen moet hebben. Zo blijft Armageddon zeer nabij, maar niet nauwkeurig te bepalen: 1975 + x jaren. De verstrekte uitleg is op zichzelf voor de getrouwen nog onvoldoende om de veroorzakte dissonantie totaal weg te werken. Indien echter meer en meer mensen overtuigd kunnen worden dat het geloofssysteem juist is, dan moet het klaarblijkelijk, alles wel beschouwd, ook juist zijn (Festinger, 1964: 28). Vandaar dat sinds 1980 een versterkt proselitisme merkbaar is: op vijf jaar tijd is het aantal pioniers in België bijna verdubbeld en bereikte in 1984 het recordcijfer van 1239. Sinds 1980 stijgt het ledental ook terug en op vijf jaar tijd groeide het aantal verkondigers op wereldvlak met 28 % en in België met 16 %.

Uit het hoger vernoemd onderzoek blijkt verder dat de Belgische verkondigers overwegend tot de lagere sociale rangen behoren (Dobbelaere en Wilson, 1980: 95), en hoewel men recent meer jongeren recruteert dan vroeger, is de modale leeftijd van de huidige bekeerlingen toch eerder veertig. De verkondigers getuigen immers van huis tot huis en wensen de totale bevolking te bereiken. Uit het onderzoek blijkt wel dat zij overwegend recruterende bij verwanten, in tweede orde langs huisbezoeken, en op de derde plaats bij vrienden en bekenden (ibid.: 97). Proportioneel recruterende zij even goed onder de kerkse als de onkerkse katholieken, bij de eersten vooral langs

huisbezoeken (ibid.: 96-97). Vooral eenzamen worden ook zo gerecruteerd (ibid.: 101). De onderzoekers onderstrepen eveneens dat afgezien van de Waarheid, velen tot het genootschap toetreden om de vriendschap, de warmte, de liefde en de eenheid die er heerst (ibid.: 101 en 103).

Om te kunnen voldoen aan de normen van het genootschap moeten de getuigen hun engagement in andere verenigingen drastisch beperken. De verkondiging en de studie slurpt immers bijna al hun vrije tijd op, zodat zij vrij vlug geïsoleerd geraken in de wereld (ibid.: 106-108). Vandaar hun grote sociale en ideologische binding met het genootschap: het is een hechte "in-group". Zij ambiëren ook geen wereldse carrière, zij willen immers op geen enkele wijze verantwoordelijkheid opnemen voor "het huidige samenstel van dingen", wel zijn ze plichtsbewuste arbeiders of bedienden. Zij leven sober, roken niet en veroordelen druggebruik. Zij hebben een strenge seksuele code en houden zich maatschappelijk afzijdig. Ze zijn politiek niet actief, verzetten zich tegen elke vorm van nationalisme en weigeren militaire dienst te vervullen. Zij verzetten zich ook fel tegen de Kerken en veroordelen het nuttigen van bloed, vandaar dat zij bloedtransfusies weigeren. De man leidt het gezin, de vrouw is aan hem onderworpen, en de kinderen staan "onder de wet en het gebod van hun ouders" (zie verder X, 1982; Munters, 1971 en Beckford, 1975).

De VERENIGINGSKERK

Ook de Moonies, zoals de leden van de Verenigingskerk genoemd worden, refereren naar de "wijze waarop de mensen leven" (de zedenverwildering, de toenemende misdadigheid, de opstandigheid van de jeugd, de verontreiniging van het land en het water, de liefdeloosheid tussen de mensen, enz.), zij doen dat, niet zoals de Jehovah's Getuigen om "het einde van de wereld" aan te kondigen, maar om diegenen die ze op straat aanspreken te vragen: "Wat denk je over de actuele verhoudingen tussen de mensen?", "Wat denk je over onze toekomst?", of "Wat is jouw levensdoel?". Indien hierop een gesprek volgt, dan worden de potentiële bekeerlingen uitgenodigd om naar het gemeenschapshuis van de Verenigingskerk te komen. Daar worden ze heel vriendelijk ontvangen, delen met de Moonies het avondmaal en stilaan ontwikkelt zich dan

een gesprek over de noden des tijds. De Moonies belijden in die gesprekken hun geloof in het feit dat een Nieuwe Tijd op komst is, dat God andere plannen had met de mensen dan de "feitelijke" geschiedenis ons leert en dat de mensen moeten meewerken aan de noodzakelijke restauratie. Volgens de ideologie van de Verenigingskerk, in tegenstelling tot die van de Jehovah's Getuigen, mag men geen Deus ex machina verwachten. God heeft in zijn scheppingsplan de medewerking van de mensen voorzien, al is die in vergelijking tot Zijn bijdrage zeer klein (X, 1979: 57-60). Hij kan dus Zijn eigen "principes" niet verloochenen (Barker, 1978: 82-83). Daarom nodigen de Moonies de potentiële bekeerlingen uit om zich in te zetten voor de realisatie van een betere wereld, op basis van de Goddelijke Principes zoals ze aan Moon gereveleerd werden. T.a.v. die opdracht ervaren de Moonies een grote urgentie; ze plaatsen de potentiële bekeerlingen dan ook voor hun verantwoordelijkheid deze opdracht al dan niet te aanvaarden.

Uit een onderzoek dat Wilson en Dobbelaere in 1982 deden, blijkt dat er in België tot dan in totaal 55 tot 60 Moonies geweest waren, waaronder een achttal buitenlanders die zich hier bekeerd of alhier gedetacheerd werden. De Belgische "Kerk" wordt in het buitenland "sisterchurch" genoemd, omdat ze tweemaal zoveel vrouwen als mannen telt, in tegenstelling tot de Kerk in Groot-Brittannië en de VSA waar de verhoudingen juist andersom zijn (Barker, 1984: 206); de voertaal is er Frans. De eerste Belgische Moonies waren Franstalig en de Oostenrijkse missionaris, die de spirituele leider is van de groep, gebruikt ook het Frans als voertaal. Slechts twintig procent van de Belgische Moonies zijn Nederlandstalig. Sinds hun bekering hebben een 12-tal Moonies de "Kerk" verlaten: overwegend mannen; meer dan 40 % van de Nederlandstalige Moonies verlieten de "Kerk" t.o.v. een goede 10 % der Frans-taligen. In 1982 verbleven een twintigtal Moonies in het buitenland, vooral in de V.S.A.; in België waren er toen 22 werkzaam. De eerste Oostenrijkse missionaris die hier werkte kwam in 1968 aan, doch zij liep over naar de katholieke Kerk; in 1969 kwam de tweede Oostenrijkse missionaris. De eigenlijke Belgische "Kerk" startte in 1973 met de bekering van een Belgisch koppel in Denemarken alwaar zij voor studieredenen twee jaar verbleven. Bij hun terugkeer startten zij een gemeenschap die in 1976 reeds een twintigtal leden kende. Sinds 1982 heeft de Verenigingskerk naast haar hoofdkwartier te Brussel nog een centrum te Luik. De centra van Gent en Leuven werden wegens gebrek aan leden gesloten.

In België leven de Moonies dus in centra, gemeenschapshuizen. Daar bereiden zij zich voor op hun zending, zoals omschreven in Genesis: "Toen zegende God hen, en sprak tot hen: 'Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u; bevolkt de aarde en onderwerpt haar; heerst over de vissen der zee, de vogels in de lucht en over alle levende wezens, die zich op de aarde bewegen'" (1: 28). Hierin worden volgens de Moonies door God drie zegeningen uitgesproken. Weest "vruchtbaar": wordt perfect, zodat het beeld van God in U ten volle tot ontplooiing en uitdrukking komt. Gods tweede zegening heeft betrekking op de gezinsopdracht: perfecte mannen en vrouwen moeten huwen en kinderen ter wereld brengen. En God heeft de mensen, ten derde, de heerschappij over de wereld gegeven (X, 1979: 31-40). Eerst moeten de leden van de Verenigingskerk Gods beeld in zich tot ontplooiing brengen in een broeder-zuster relatie. Zij bestuderen ook de Goddelijke Principes en krijgen opdrachten; geestelijk worden zij hier begeleid door de Oostenrijkse missionaris.

Op het ogenblik van het onderzoek waren drie leden werkzaam in een eigen Ginseng winkel, en één lid werkte in een bank. Drie andere leden collecteerden fondsen, voornamelijk door het verkopen van literatuur. Dit waren de voornaamste bronnen van inkomen van de Belgische Verenigingskerk. Fondsen verzamelen dient echter ook om de Moonies te leren contacten te leggen met het publiek. Dat is een goede leerschool voor de voornaamste, maar ook de moeilijkste opdracht van een Moonie, te weten "getuigen": contact leggen met buitenstaanders en de leer verspreiden. Geïnteresseerden worden, zoals reeds vermeld, uitgenodigd naar het centrum en later naar een weekend-"workshop", alwaar de administratieve leider over het algemeen de inleidende lessen geeft, alhoewel dit even goed kan gebeuren door een ervaren Moonie. Regelmatig worden de leden ook op zending gestuurd om een 40-dagen "condition" te vervullen. Alleen, in een toevallig aangeduide stad, soms in het buitenland, moet de Moonie dan zichzelf behelpen: bedelen voor voedsel en logies, getuigen en zijn diensten aan de bevolking aanbieden. Gedurende het onderzoek viel het op dat er in België meestal altijd leden op zo'n zending waren. Het doel ervan is dubbel: getuigen en hun eigen spirituele leven verdiepen. Er werd ook vastgesteld dat zo'n zware opdracht enkele keren het einde betekende van het lidmaatschap in de kerk. Zoals Wilson terecht opmerkt "One sees in the activity a latter-day continuation of the practices of Catholic mediaeval friars, of Buddhist monks seeking their own salvation but offering people the chance to make merit, and of pilgrims" (1983:9).

Maar Moonies willen geen monniken zijn, zij willen het dagdagelijks leven terug op God betrekken. Vandaar dat men "Home Church" werk doet. Dit is de stap naar de kerstening van de bredere samenleving toe. Een goed "geschoolde" Moonie selecteert een gebied van 360 gezinnen, waar hij dan vrijwilligerswerk doet. Idealiter leeft de Moonie in die wijk. Hij neemt er contact op met de daar wonende gezinnen, niet om leden te werven maar om de geest van christelijke naastenliefde tot uitdrukking te brengen. Aldus helpt hij gewone mensen en tevens krijgt hij er een spirituele ervaring. De wijkbewoners refereren naar hen als de "vriendelijke sociale werkers". Zij bezoeken zieken en ouderen, helpen bij verhuizingen, doen klusjes in de huizen, bedelen voedsel voor behoeftigen, bv. oudbakken brood in bakkerijen, en tonen burens hoe zij elkaar kunnen helpen. In feite nemen zij op bepaalde plaatsen te Brussel het sociale werk over van parochiepriesters en religieuzen, die, wegens gebrek aan mankracht, daarvoor niet meer kunnen instaan. Niet alleen de wijk en het gezin, maar ook alle andere samenlevingsverbanden moeten volgens hen terug gekerstend worden: de politiek, de economie, het onderwijs, enz. In deze zin wil de Verenigingskerk een sterke kracht zijn voor de herkerstening van de gesecculariseerde samenleving, waarvan de krachtigste cel het gezin is. Uiteindelijk verwachten de Moonies te zullen trouwen met een echtgenoot gekozen door Reverend Moon. En sinds 1982 is dat voor enkele Belgische Moonies reeds het geval. Dergelijke huwelijken zijn meestal internationaal en veelal interracial. De Moonies stellen dat Rev. Moon zich hierin laat leiden door zijn kennis van de spirituele wereld. Hij kiest volgens hen partners van gelijk spiritueel niveau en wordt daartoe bijgestaan door personen van hoge kerkelijke standing, de zogenaamde "reverends". Het is Amerikaanse moonies echter ook opgevalen dat hij zich laat leiden door sociale kenmerken, de koppels hebben meestal een gelijke schoolse achtergrond en de man is bijna altijd groter dan de vrouw.

In 1982 hebben Wilson en Dobbelaere te Brussel 21 Moonies geïnterviewd, op drie na waren allen ongehuwd, en twintig tot vooraan in de dertig. Uit een eerste analyse van dit materiaal, in 1983 door Wilson op een conferentie naar voren gebracht blijkt dat zij een hoger onderwijsniveau hebben dan de doorsnee Belg. Alhoewel het om jonge mensen gaat, vertoonde hun arbeidspatroon een hoge "turnover", die "niet verwonderlijk, ook een zekere onrust en onzekerheid over de betekenis en waarde van hetgeen zij deden" tot uitdrukking bracht. Zij vertegenwoordigen ook een groter percentage kinderen uit middenstandsgezinnen, dan bij een toevallige

recruterings in België te verwachten is. Zij zijn meestal afkomstig uit dorpen of kleine steden, en onderstreepten heel sterk het onderscheid tussen het aangename leven aldaar en het eenzame, jachtige leven in Brussel. De grote meerderheid van de geïnteresseerden hebben de Moonies voor het eerst te Brussel of in een grote stad ontmoet, alwaar zij alleen woonden. Zij hadden hun ouderlijk huis reeds verlaten voor zij Moonie werden, ofwel om te studeren ofwel wegens hun werk. Wel vervoegden zij hun familie meestal nog onder het weekend. Verschillende van hen voelden zich voor hun bekering eenzaam of waren het oneens met de levensstijl van hun vrienden of collega's. Ook onderstreepten ze dat ze ongelukkig waren over de wereldsituatie; zij hadden vragen over de zin van het leven en zochten naar een verklaring voor het kwaad; enkelen onder hen waren bezorgd over wat zij persoonlijk konden doen om hieraan te verhelpen. Bijna de helft van de geïnterviewden had zich dan ook in het verleden geëngageerd in o.m. jeugdorganisaties, organisaties begaan met de missies en de derde wereld en dienstbetoon aan ouderlingen.

Uit hun "getuigenis" -- die zij voor de interviews reeds meermaals gedaan hadden in religieuze diensten of vergaderingen -- bleek duidelijk dat zij hun verleden "geherinterpreteerd" hadden in de lijn van hun bekering, steunend op de Moonie ideologie. In deze post hoc interpretatie drukten zij hun geloof uit dat de gebeurtenissen uit hun leven, waaronder verschillende ongelukkige evenementen die zich voordeden voor hun bekering, een speciale, door God gewilde gang van zaken was, die hen voorbereid had op die ontmoeting met de Moonies. God had hen in een toestand gebracht die hen ontvankelijk maakte voor de boodschap van Moon en hen in staat stelde hun leven te veranderen.

Hoewel de vele onbeantwoorde vragen over de zin van het leven, de gang van zaken in de wereld en de bedoelingen van God deel uitmaakten van een gemeenschappelijke achtergrond bij de toekomstige Moonies, toch mag men hieruit niet afleiden dat zij diep godsdienstig waren in hun vroeger leven. De meerderheid kwam uit conventioneel katholieke gezinnen en waren zelf doorsnee katholiek. Wel waren er enkele die contact gehad hadden met andere religieuze groeperingen (Hare Krishna, Gurdjieff, Kinderen van God en "Jesus people"), doch geen enkele was er lid van geworden.

Uit zo'n eerste schets van het onderzoek zou men gemakkelijk kunnen besluiten dat het om "marginalen" gaat. Om middenstandsjongens en meisjes die niet succesvol waren, van job tot

job zochten naar een sociaal niveau conform aan dit van hun jeugd en overeenkomstig de verwachtingen van hun ouders. Om jongeren die niet over de eigenschappen beschikken die ons schools systeem vereist, en die, in zo'n situatie rusteloos geworden, de zin van hun leven verloren hadden. Maar, kunnen wij dit niet verwachten? Is het niet vanzelfsprekend dat een religieuze vereniging die in oppositie leeft met de huidige samenleving, mensen aantrekt die nog niet gevestigd zijn, die op zoek zijn naar een milieu waarin zij tot rust kunnen komen, hen een doel voorschotelt, hen een kans geeft om toch succesvol te zijn door hun onvrede om te zetten in een positieve motivatie en acties? Zoals Wilson terecht schrijft: "That they stand aside, or have stepped aside, from the everyday world is as evident to them as it is to outsiders: the concept of 'marginality' becomes almost a truism in the explanation of motivation and commitment in such groups. Generally, only the young and those not yet settled into a stable pattern of life are likely to be at all equal to accepting the sort of challenge proffered by pristine Christianity, mediaeval monasticism, or contemporary new religions. They would accept the analogy themselves: as one of them said, 'We are like priests of this age, since we can give the Word of God, a better way of life'" (Wilson, 1983: 17).

SCIENTOLOGY

Ook scientologen zullen zeggen dat men eerst aan de grond moet gezeten hebben, diep ongelukkig geweest zijn, alvorens men kan openstaan voor hun boodschap. Doch Scientology heeft, in tegenstelling tot de twee voorgaande groeperingen, geen revolutionaire verwachting, noch een revolutionaire opdracht. Deze "Kerk" heeft ook geen sociale ethiek. Natuurlijk wil Scientology een beschaving realiseren zonder oorlog, barbaarsheid, geweld en dwaasheden. Maar het structureel geweld wordt tot individueel geweld herleid: door "clears" en "operating thetans" te produceren zullen alle sociale problemen opgelost worden.

In 1950 publiceerde R. Hubbard zijn bestseller Dianetics, waarin hij een psychotherapeutische methode ontwikkelde gebaseerd op het onderscheid tussen het reactief en het analytisch denkvermogen van de mens. Met dit laatste kan een

mens op een onafhankelijke wijze optimale beslissingen nemen. Maar, hij beleeft traumatische ervaringen en een reactief denkvermogen ontwikkelt zich dan als een bliksemafleider, om het analytisch denkvermogen te beschermen. Het reactief denkvermogen reageert op externe stimuli en registreert indrukken van psychische en fysische pijnen, die door de mens als een bedreiging voor zijn overleven ervaren worden, de zgn. 'engrammen'. Wanneer de persoon later in situaties komt die associaties oproepen met die engrammen, dan neemt het reactief denkvermogen over van het analytische. Dan zijn de beslissingen die men treft ook niet meer optimaal, zij worden bepaald door de omstandigheden en niet door het analytisch denkvermogen. Hubbard ontwikkelde daarom de dianetische methode, m.n. de "auditing", om de engrammen te registreren, mede met behulp van een "auditor" en de E-meter. De auditor moet de persoon helpen bij het vinden van de engrammen en hem helpen de oorspronkelijke omstandigheden te reconstrueren waarin deze ontstonden. Aldus worden die ervaringen overgebracht van het reactieve naar het analytische denkvermogen en zo verdwijnen de engrammen. Eens vrij van al zijn engrammen wordt de persoon "clear" en werkt hij alleen nog met zijn analytisch denkvermogen. Hubbard's theorie en methode werd niet goed ontvangen in medische kringen, wegens gebrek aan wetenschappelijke bewijzen, en veroorzaakte heftige reacties vanwege psychiaters. Vandaar dat Scientology de psychologie en de psychiatrie definiëren als het hoofdprobleem van de moderne samenleving. Het is gedurende de periode van het conflict met de psychiatrie, dat Hubbard's theorie evolueerde naar een religieuze filosofie en techniek: Scientology.

Inderdaad, in 1951 zou Hubbard in zijn onderzoek een spirituele energie ontdekt hebben, een "vital élan", die niet kon verklaard worden zonder de hypothese van de thetan. Hiermee zou Hubbard de grenzen van de wetenschap overschreden hebben en moest hij een religieuze filosofie creëren. De thetan is de menselijke geest of ziel, hoewel onderstreept wordt dat hij niet in de persoon aanwezig is, maar een basisrealiteit is die een sterfelijk lichaam aanneemt. De thetan is onsterfelijk en kan zich van het lichaam verwijderen; hij heeft vele levens geleefd op aarde zowel als op andere planeten, aldus vele lichamen overlevend: maar de thetan is verzwakt en moet gerevalideerd worden.

Scientology is niet louter een metaphysisch systeem, het is een techniek. Het is inderdaad een praktische methode om de verzwakte thetan te revalideren, om de geest van zijn materiële

strikken te bevrijden. Vandaar dat Hubbard cursussen van verschillend niveau heeft ontwikkeld alsmede therapeutische technieken, die moeten leiden naar hogere graden van bewustzijn. Door "auditing" en training zal de thetan zijn oorspronkelijke heerschappij over geest en lichaam herwinnen. Een beginnend scientoloog zal er eerst naar streven "clear" te worden, auditing en training zal de mens kennis en vaardigheden bijbrengen opdat hij dat niveau zou kunnen bereiken, en daarna zal hij verder werken om een "operating thetan" (O.T.) te worden. Dit laatste is een levenswerk. Clear en O.T. heeft de toets van de wetenschap niet doorstaan en is bijgevolg eerder een status binnenin de Scientology Kerk dan een objectieve geestestoestand. De verschillende tussengraden op weg naar de status van "clear" functioneren als psychologische impuls in die richting, en door hogere graden dan "clear" te creëren minimaliseerde Hubbard de betekenis van de status "clear", waardoor hij hun optimisme verhoogde (Bainbridge en Stark, 1980).

Wie de hoogste graad van O.T. bereikt, tegenwoordig zijn er 15 rangen, zal de acht dynamische principes van het leven beheersen. Op het hoogste niveau zal hij "God" of de "Supreme Being" ervaren. Dit is een religieuze ervaring die alleen kan "gekend" zijn door hen die dit niveau bereikt hebben. Dit niveau is niet in "dogma's" omschreven omdat het een persoonlijke ervaring van "verlichting" is. Hier herkent men de invloed van Aziatische godsdiensten en van het Boeddhisme in het bijzonder. Maar, Scientology is toch typisch Westers: het ontwikkelde een technologie, een studie en trainingstechniek, als pad naar de verlichting. Flinn noemt Scientology dan ook terecht een "technisch Boeddhisme" (Flinn, 1983).

In de twee betekenissen van het woord is Scientology een "cult". Het is niet zoals Jehovah's Getuigen noch de Mormonen een sekte, een christelijk schisma. Het is een "godsdienst" die vreemd is aan de Joods-Christelijke cultuur: een combinatie van wetenschappelijke ideeën en elementen uit vreemde, Aziatische godsdiensten. Het is ook een cult omdat het geen exclusieve godsdienst is: men kan scientoloog zijn en Katholiek, Protestant of Jood. Het is een praktische godsdienst die de persoon toelaat zijn intelligentie op te drijven tot een punt waarop hij een totale en onmiddellijke herinnering heeft van al zijn levenservaringen en die uit zijn vroegere levens. Toen Dobbelaere het centrum van de "Scientology Kerk van België" te Brussel bezocht om er met de voorzitter te spreken, werd hem door een staflid gevraagd of hij scientoloog was. Op het

ontkennend antwoord mocht hij horen "Hoe jammer, mocht je een scientoloog zijn, dan zou je meer succes hebben in je ondernemingen!"

Inderdaad, Scientology wordt aangeprezen als een praktische technologie. Volgens de Scientology Kerk kan Scientology psychosomatische ziekten genezen, drug-schade herstellen, genezing bespoedigen, en de persoon helpen om een betere fysieke conditie te bereiken. Het helpt de persoon om gemakkelijker en harmonischer te communiceren met anderen, om creatief en talentrijk te worden, om zichzelf te zijn in alle mogelijke sociale situaties: kalm en vol zelfvertrouwen, in staat om de vele problemen het hoofd te bieden, en om te slagen in het leven. Alle andere religies missen, volgens de Scientology Kerk, een rendabele weg of een techniek om de mens tot een hogere staat te verheffen, om hem toe te laten beter en gelukkiger te zijn en toleranter ten aanzien van zijn medemensen, en om zichzelf en de wereld te verstaan.

In een periode dat de geïnvolveerdheid in alle christelijke denominaties wereldwijd sterk afnam, nl. op het einde van de jaren zestig en gedurende de jaren zeventig, kende Scientology een sterke groei, vooral vanaf 1970. In 1973 werd in Brussel een missie opgericht; er waren tijdelijk ook centra in Brugge, Gent en Antwerpen. Sinds 1981 is de Brusselse missie de "Scientology Kerk van België" geworden, verbonden met het regionaal hoofdkwartier in Denemarken. De Belgische Kerk was heel succesrijk in de periode 78-82, de vraag naar haar diensten groeide toen zes- tot zevenmaal. Sindsdien is er een zekere stabilisatie ingetreden. In 1983 waren er nog een 30-tal stafleden verbonden aan de Kerk, in 1984 werd dat tot twaalf gereduceerd. Dit houdt verband met de financiële resultaten van de "Kerk". Het aantal stafleden en hun inkomen is afhankelijk van de inkomsten voor geleverde diensten. Stafleden werken hard: minimum acht uur per dag, zes dagen per week. Hun inkomen is laag en blijkt in elk geval onvoldoende te zijn om de financiële lasten van een gezin met twee kinderen te dragen, zelfs als de vrouw werkt. Leden moeten echter dikwijls staflid worden, voor contractuele periodes van 2,5 jaar, als zij niet in staat zijn te betalen voor de "auditing" en training. De prijs om "clear" te worden is volgens Scientologybronnen minimum 200.000 fr., maar andere bronnen vinden dit te laag geschat. De studie combineren met een staf-positie wegens de kosten wordt dan ook een zeer zware opdracht. Eind 1984 claimde men in België een 1000-tal "pre-clear" leden "op weg" om "clear" te worden, een 50-tal "clears", en het adressenbestand werd op 6 à 7000 geschat.

Op elk niveau overwegen de Franstaligen. Op het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig was er maar één Nederlandstalig staflid. De Belgische kerk beschikt niet over gedetailleerde gegevens, wel zou zij een weerspiegeling zijn van de tendensen die wereldwijd worden vastgesteld: de leden zijn jongere mensen -- 21-30 jaar is de modale categorie --, een overgrote meerderheid heeft minimum secundair onderwijs genoten en 90 % behoren tot de midden en hogere sociale rangen, vooral bedienden en kunstenaars. Uit het wereldwijd onderzoek van 1977 bleek dat ongeveer twee op drie leden drugs namen vooraleer tot de Scientology Kerk toe te treden (X, 1978: 238-245 en 254-255).

Bij een bezoek aan de Scientology Kerk heeft men het gevoel in een soort kader-school beland te zijn. Mensen worden geaudit, er gaan trainingen door en op de muren zijn grafieken bevestigd die de vooruitgang van de leden weergeven. Statistieken zijn inderdaad zeer belangrijk in de Kerk: de auditors houden statistieken bij van de mensen die zij auditeren en er worden statistieken bijgehouden over de stafleden. De controle is bijzonder scherp in de Kerk, in scientology-terminen spreekt men eerder van "guidance". De moeder-Kerk stelt de streefcijfers vast en de lokale Kerken en missies passen die toe. De scherpe controle kwam ook tot uiting in het feit dat "Denemarken" op de hoogte werd gehouden van Dobbelaeres démarches bij de Belgische Kerk en er naar informeerde. De centralisatie is ook af te lezen uit de statuten (Bijlage tot het Belgisch Staatsblad, 7 juni 1984: 1890-1892).

Naast training en auditeren, biedt de Kerk ook de traditionele kerkdiensten. Zondagsdiensten zijn vriendschappelijke bijeenkomsten waar men luistert naar sermoenen en geregistreerde lezingen van Hubbard. Zij zijn echter niet centraal in het leven van de organisatie, de gewijde predikanten hebben immers geen tijd om deze regelmatig te houden. De zondag is immers hun enige vrije dag, die zij verkiezen door te brengen in familiekring. Er zijn ook religieuze plechtigheden: doopsels, huwelijken en begrafenissen. Deze typisch kerkelijke activiteiten zijn echter marginaal en een culturele aanpassing aan de typisch Westerse religieuze stijl. Training en "auditing" is duidelijk de belangrijkste bezigheid en de leden verwachten ervan dat zij erdoor hun onvolkomenheden zullen leren overwinnen, en bijgevolg meer voorspoedig zijn. Scientology is een gnostische cult, aangepast aan de gesecculariseerde wereld.

RAJNEESHISME

Bhagwan Shree Rajneesh stichtte in 1974 een ashram in Poona (India). Duizenden, vooral Westerlingen, trokken er heen om zijn lezingen te volgen, te mediteren, bio-energetische oefeningen te doen, massages te krijgen en hun sexuele verdringing te deblokken. Gezien bepaalde meditatie sterk sexueel gekleurd zijn (Amrito, 1980: 41, 49-58, 73-82), werd hij door sommigen de "free-love guru" genoemd wat veel rijke Amerikanen en Europeanen aantrok (Karlen en Abramson, 1984: 34 en 37). Sinds 1981 is de ashram overgeplaatst naar Antelope, Oregon (VSA), nu Rajneeshpuram genoemd. Thans geeft hij aan zijn discipelen spirituele richtlijnen om een religie, Rajneeshisme genoemd, uit te bouwen, die zijn leer accuraat weergeeft.

Centraal staat dat de leerling Bhagwan als de "verlichte" aanvaardt: hij is de meester aan wie de volgelingen zich overgeven, die ze volledig vertrouwen, die zij liefhebben. De meester, de Boeddha, vertegenwoordigt de waarheid, die hij aan zijn leerlingen verbaal mededeelt en later in non-verbale communicatie aan zijn discipelen. Uiteindelijk bereiken meester en discipel de eenheid: "oneness". "De Meester verdwijnt in de discipel en de discipel verdwijnt in de Meester. Dan is alleen maar een diepe stilte, dan is er geen dialoog... (want) dialoog veronderstelt dualiteit, twee-eenheid" (Amrito, 1980: 27). Om dit te bereiken is het noodzakelijk een commune op te richten: een Boeddha kan zonder commune niet functioneren. In die commune wordt een alternatieve samenleving opgebouwd. Volgens Bhagwans discipelen bevat het Rajneeshisme geen dogma's: het is een "levensstijl", een "begrijpen van het leven" dat aan de discipelen wordt medegedeeld. Door hun contact met Bhagwan zullen zij ontwaken tot een hoger bewustzijn en tenslotte de verlichting bereiken. Tot ze dat niveau bereikt hebben zijn ze "slapend", ze hebben ogen maar zien niet; eens ontwaakt zullen ze tot de volledige ervaring komen. Sommigen noemen dat "God", maar dan niet op te vatten in de traditioneel christelijke betekenis. God wordt niet beschouwd als een bovennatuurlijk wezen; de natuur, de mens inbegrepen, is doordrongen van het goddelijke. Hij die God zoekt moet aan introspectie doen en de essentie van zijn persoonlijkheid ontdekken. En hier stoten wij indirect op een probleem: volgens het Rajneeshisme kan wat Bhagwan mede te delen heeft niet in woorden gevat worden: "Any attempt to conceptualize it, define it, or explain it, is bound to fail"

(Sheela, 1983a: 11). Maar verbale communicatie is nog steeds nodig, op zijn minst met de studenten; vermits de meerderheid uit het Westen komt, moet Bhagwan dan ook termen gebruiken die ze verstaan. Het is echter duidelijk dat de notie God hier staat voor de Boeddhistische notie "Buddhahood".

Bhagwans boodschap is neergeschreven in boeken en geregistreerd op banden. De fundamentele basisvisie is het inzicht in de vrijheid van het individu; en de "opvoeding" in Rajneeshisme is een levenslang leerproces in zelf-bewustzijn. Volgens Bhagwan kan de Oosterse religieuze wijsheid dit bieden, doch de Westerse psychologie en wetenschap zijn evenmin te verwaarlozen. De totale levensvisie is een synthese van spiritualisme -- het innerlijke: vrede, stilte, "joy", "bliss", meditatie en de ervaring van het "goddelijke" -- en materialisme -- het uiterlijke: technologie, wetenschap en overvloed. "A new human being is needed on earth", volgens hem, "a human being who accepts both, who is scientific and mystic, who is all for matter and all for the spirit. Only then will we be able to create a humanity which is rich on both sides. I teach you richness: richness of the body, richness of the soul, richness of this world and that world. To me that is true religiousness" (ibid.: 14).

Volgens Bhagwan en zijn discipelen zijn o.m. oorlog, totale uitroeiing, pollutie, drugs en totale ellende, de problemen die het mensdom bedreigen. Maar om die problemen op te lossen moeten de mensen eerst hun eigen problemen uitklaren: inwendig gelukkig worden en bewust worden van hun innerlijke natuur. Om dat te bereiken suggereert Bhagwan verschillende, traditionele en nieuwe, religieuze en wetenschappelijke meditatietechnieken (Sheela, 1983a).

Meditatie is volledige stilte: elk kind is in staat te mediteren, maar, hij leerde de wegen van de samenleving, hij werd door de samenleving bezoedeld. Daar de mens de meditatie gekend heeft, is die niet verloren, alleen vergeten. Meditatietechnieken zijn echter slechts een middel, de levende aanwezigheid van de Meester, zijn inzicht, maken dat de middelen werken. Hij weet welk middel een discipel nodig heeft, vandaar dat een jaarlijks bezoek aan Rajneeshpuram, hoewel niet verplichtend, toch van groot belang is (zie Amrito, 1980).

Volgens het Rajneeshisme is arbeid de voornaamste meditatievorm: arbeid niet voor winst, maar vanuit de overvloed van de inwendige mens die het handelen transformeert tot creativiteit. Het verschil zit niet in wat men doet, maar hoe men het doet,

dus in de persoonlijke houding. Creativiteit betekent dat men eender welk werk beleeft als meditatie, ervan geniet, en eender welk werk met veel liefde doet (Sheela, 1983: 19-20). Naast Rajneeshpuram, zijn er over de ganse wereld ashrams en communes gevestigd. Dergelijke leef- en werkgemeenschappen vereisen een totaal engagement en de zojuist beschreven visie op het werk bevordert natuurlijk een gemakkelijker taakverdeling: er zijn immers geen minderwaardige taken. De leden moeten zich volledig inzetten in de commune en voor de gemeenschap leven en werken. In België hadden ze een reisagentschap en een recreatiecentrum "Zorba de Buddha". Tevens was er een meditatiecentrum, open voor buitenstaanders, dat eveneens een inkomen verzekerde. Enkele leden werkten ook buiten de commune, maar alle inkomen werd bijeengelegd. Het aangegane werk was voor de kleine Belgische ashram van 25 personen, kinderen inbegrepen, echter te veeleisend. Na de start van het recreatiecentrum verloor men in drie maanden tijd zeven leden. In september 1984 heeft men de ashram dan ook moeten sluiten en de leden trokken naar grotere ashrams in het buitenland: Nederland, Duitsland, Zwitserland of Engeland (1).

Naast leden die in ashrams verblijven zijn er ook die niet in een commune doch in hun gezin leven. Dit zijn de enigen die in België achtergebleven zijn: een 200 tot 250 volwassenen en kinderen, waarvan de overgrote meerderheid in Vlaanderen woont, de anderen zijn Brusselaars. Er zijn bijna geen Waalse volgelingen. Dit houdt verband met de geschiedenis van de Beweging in België. Er was een meditatiecentrum in Brussel van 1977-82 en in september 1973 werd er een gestart te Leuven. Dit laatste centrum werd stilaan een ashram, maar werd in 1984 opgedoekt. Uit de bijna honderd kaarten van het adressenbestand blijkt dat het voornamelijk gaat om onderwijzend personeel, therapeuten, verpleegkundigen en maatschappelijke werkers. Het gaat dus vooral om mensen die in de "zachte" sector werken en die gevormd werden in het hoger niet-universitair en universitair onderwijs. Er zijn ook bedienden en enkele hogere bedienden, naast enige geneesheren. Ook de kunstenaarswereld en de adel is duidelijk aanwezig, naast enkele zelfstandigen; de arbeiderswereld ontbreekt bijna totaal. Het gaat overwegend om jongeren, 25 tot 35 jaar oud, doch er zijn ook enkele renteniers en gepensioneerden die contact onderhouden met het Rajneeshisme. Al deze discipelen en de ongeveer 300.000 over de wereld, hoeven geen ledenbijdrage te betalen, wel worden ze uitgenodigd vrijwillig bij te dragen voor de verschillende projecten en activiteiten. Het feit dat de beweging in staat was in een korte

periode veel geld bijeen te brengen wijst erop dat de sociale standing van de leden vrij hoog is (Witteveen, 1984: 80 en 85).

Leden worden neo-sannyasins genoemd: zij hebben "sannyas aangenomen", m.a.w. ze werden volgelingen van Bhagwan, zijn discipelen. Dit impliceert dat zij goed zichtbaar de mala zullen dragen, d.i. een halssnoer met een medaillon dat Bhagwan's beeltenis bevat; dat zij zich zullen kleden in de kleuren van de rijzende zon, wat het leven en het groeiend bewustzijn symboliseert; dat zij hun nieuwe naam zullen gebruiken, wat symboliseert dat zij met hun voormalige identiteit breken; en dat zij zullen mediteren volgens Bhagwan's technieken (Sheela, 1983: 33). Toekomstige volgelingen worden steeds eerst aangezet gedurende een maand de kleuren te dragen en te mediteren. Indien ze volharden dan wordt naar Rajneeshpuram geschreven dat zij Bhagwan als hun meester erkennen. Bhagwan geeft hen dan hun nieuwe naam en de leider van het centrum geeft hen de mala gedurende het initiatieritueel.

De huidige Belgische leden blijven in contact met de beweging door de publikaties, waaronder het weekblad The Rajneesh Times of de nederlandse uitgave. Er zijn ook vier religieuze feestdagen die over de gehele wereld gevierd worden in de communes en waarop ze uitgenodigd worden: de verjaardag van Bhagwan's verlichting, de dag van de Meester, Bhagwan's verjaardag, en de Mahaparinirvana dag, d.i. de viering van alle neo-sannyasins, verlichten en niet-verlichten die hun lichaam verlaten hebben. Het laatste feest wordt op 8 september gevierd, dag waarop Bhagwan's vader, die ook zijn discipel was, stierf. Daarnaast wordt ook verwacht dat ze Bhagwan's boeken zullen lezen en naar zijn geregistreerde lezingen luisteren (zie Amrito, 1980). Bij het begin en het einde van de dag zingt men ter herinnering aan alle "verlichten". Elke morgen hebben ze ook "satsang" ("it is sitting in silent heart-to-heart communion with the master") en 's avonds "darshan" ("it is singing, dancing and melting into the Being of the Master") (Sheela, 1983: 28-32). Er zijn ook religieuze praktijken bij geboorte, huwelijk en overlijden; en tevens bestaat er een ceremonieel voor de zieken.

Uit voorgaande blijkt dat in het Rajneeshisme, het leven zich kristalliseert rond Bhagwan, de Meester, met wie de sannyasins zich verenigd voelen. In hun weekbladen, vooral rond de feesten, staan er steeds groeten aan Bhagwan van zijn "lovers" uit communes over de ganse wereld, met woorden als: "You fill our universe, we love you Bhagwan", "Beloved

Master, we dance at Your feet", "Disappearing into You", "We are here through Your grace, beloved Bhagwan, watching Your Vision unfolding" en "Beloved Bhagwan, we celebrate You". In feite beslist niemand om sannyasin te worden, volgens het Rajneeshisme wordt men door de meester geroepen, men komt in zijn energieveld en men geeft zich over (Amrito, 1980: 5). Bijgevolg hebben de sannyasins geen bekeringsdrang, zij zorgen er alleen voor dat Bhagwans boodschap beschikbaar is. Zij die zich overgeven, worden door de meester begeleid naar de grote individuele ontwakking. Rajneeshisme is als een "spirituele zelfmoord". Eens de mensen bewust zijn van de absurditeit van het leven hebben zij geen andere keuze meer: ofwel moeten ze zelfmoord plegen ofwel zich overgeven aan de grote meester, die hen de ogen opent (Hendrickx, 1984: 161-162) en hen uitnodigt om Zorba en Boeddha te worden; om het materialisme en het spiritualisme te combineren. De mens hoeft niet op de hemel te wachten, de hemel is hier en nu, de hemel is het leven in zijn totaliteit. De nieuwe mens die Bhagwan postuleert om de problemen van de wereld op te lossen moet een mysticus zijn, een dichter en een wetenschapper. Hij moet een spiritueel wezen zijn, hij zal van het leven genieten, en hij zal de wetenschap gebruiken om overvloed te promoveren.

Er is geen sociale ethiek in het Rajneeshisme, noch een revolutionair programma voor de verbetering van de wereld. Er werden wel therapeutische programma's uitgebouwd om drugverslaafden te helpen. Voor zover het Rajneeshisme diepgaande veranderingen verwacht in de kwaliteit van het leven in samenlevingen waar de mensen alert worden en hun technieken aanvaarden voor de verbetering van het individueel bewustzijn, kan het als reformistisch bestempeld worden. Rajneeshisme is niet begaan met specifieke geloofsregels noch met morele voorschriften: kennis is innerlijk, het kan ontdekt worden door meditatie, en het Rajneeshisme is een middel om anderen te helpen die kennis te ontdekken en te verwerven.

Internationale Gemeenschap voor KRISHNA-BEWUSTZIJN

De "International Society for Krishna Consciousness" (ISKCON) werd in 1966 in de Verenigde Staten gesticht door de Indiër A.C. Baktivedanta Swami Prabhupada (1896-1977). Sinds zijn

overlijden wordt de cultus geleid door een bestuurscomité dat een twintigtal leden telt, en door een vijftigtal geestelijke leraars die verantwoordelijk zijn voor de verschillende streken in de wereld. Voor West-Europa is dit de Amerikaan W. Ehrlichman, met de religieuze naam Srila Bhagavan Goswami Maharaaja. De leer is gebaseerd op de Bhagavad-Gita en leert dat Krishna de enige God is, Schepper van het heelal, en niet een gewone incarnatie van Vishnu. Het geestelijke leven van de vromen speelt zich af in gemeenschap, waar zij elk afzonderlijk hun kennis en liefde voor Krishna verdiepen. Op basis van zijn geestelijke vooruitgang wordt de nieuwe adept (Bhakta) ingewijd, krijgt hij een geestelijke naam met het bijvoegsel Das (dienaar). Van dan af mag hij een halssnoer met drie rijen parels dragen. Van stagiair wordt hij vrome, en als hij nog vooruitgang maakt, kan hij Brahman worden, en uiteindelijk Sanyassa. De vrome legt de geloften van armoede en kuisheid af; hij verzaakt aan elke vorm van gezinsleven en wordt rondtrekkend prediker. Over de hele wereld zijn er slechts 50 leden die dit opperste stadium bereikt hebben. Zij zijn verantwoordelijk voor de verschillende streken, voor rekening van de ISKCON. Zij zijn de goeroes die een tachtigtal ashrams bezoeken (Woodrow: 178)

De ISKCON biedt zijn volgelingen een leven in gesloten gemeenschap, ascetisch en hiërarchisch van structuur. Op het gemengde karakter na lijkt dit leven op dat van sommige monnikenordes. Daar het een internationale religieuze beweging betreft, waarin men geografisch sterk mobiel is, is de spirituele en communautaire organisatievorm overal dezelfde, wat bepaalde bijzondere kenmerken, voortvloeiend uit de aard van de leden en de plaats van vestiging, niet uitsluit.

Het dagelijkse leven in de gemeenschap is geregeld volgens deze principes: gehoorzaamheid aan de geestelijke leider, aanbidding en aanbidding van offergaven aan Krishna (met inbegrip van rituele praktijken zoals het baden en het "chanten" van de beroemde mantra's), onderricht, diverse werkzaamheden op het domein, gezamenlijke maaltijden. Omwille van hun "minderwaardigheid", mogen de vrouwen geen zwaar werk doen. Zij staan echter in voor het onderhoud van de tempel, voor het voedsel en voor het naaiwerk. Geen sinecures, als men de garde-robe van Krishna kent en de verfijnde gerechten die de godheid en zijn plaatsvervangers soms worden voor-gezet. Het programma is iets minder zwaar voor de gehuwde paren die nu in kleine huisjes in de omgeving kunnen wonen. De regels inzake voeding en gedrag zijn voor allen streng, zo zijn bv. verboden: alcohol, thee, koffie, tabak, vlees, eieren,

vis, bepaalde groenten, zure produkten, kansspelen, seksuele betrekkingen die niet op voortplanting gericht zijn.

Volgelingen die op missie gestuurd worden, doen aan proselitisme en verkopen allerlei voorwerpen, in hoofdzaak publikaties (de Baghavad-Gita, het tijdschrift Back to Godhead en de talrijke geschriften van de profeet), cassettes, prentbriefkaarten, enz. Sinds kort brengen ze ook schilderijen op zijde en tapijten op de "markt". Volgens een waarnemer die zijn vijandige houding t.o.v. de groepering niet verbergt, zou de totale jaarlijkse omzet in België zowat 60 miljoen bedragen. Volgens hem haalt een ervaren verkoper een verkoopcijfer van 5.000 à 10.000 frank per dag. Dit zijn de enige officiële inkomsten van de ISKCON. Hoe groot de inkomsten ook zijn, en als reactie op de vraag of zij al dan niet langs rechtmatige weg gerealiseerd worden, beweren de aanhangers dat dit alles gebeurt "tot grotere eer en glorie van Krishna", en dat alles is toegelaten om hem te dienen. In tegenstelling met andere landen, zoals Frankrijk, is de Belgische overheid niet geneigd de groepering te vervolgen, noch ze aan wetten te onderwerpen. De eerste aanhangers kwamen uit Amsterdam, waar sinds 1971 de hoofdzetel van de Benelux gevestigd was, en vestigden zich in 1974 in Antwerpen. In 1980 werd de zetel overgebracht naar Septon (Durbuy), in het kasteel van "Petite Somme". Maar na 10 jaar aanwezigheid in België is het aantal aanhangers niet noemenswaardig gestegen. Alle nationaliteiten samen, zou het aantal leden op Belgisch grondgebied niet eens 100 bedragen. Toch lijkt de groep zich te organiseren om stand te houden, dank zij de niet geringe middelen waarover hij beschikt. Naast het kasteel van Septon (herdoopt in ashram Radhadesh), dat nu gerestaureerd wordt, en zijn 44 hectaren land en bos, heeft de groep een groot domein aangekocht in Braine-le-Chateau. De leden baten twee vegetarische restaurants uit (Brussel en Luik), evenals een aantal winkels waar de exotische produkten van de firma Spiritual Sky, in handen van de ISKCON, verkocht worden. De restaurants en de winkels lijken deel uit te maken van hun nieuwe vorm van proselitisme, een meer "culturele" manier dus, en minder "agressief" dan de voormalige lawaaierige optredens op straten en pleinen. In affiches en brochures worden cursussen aangeboden (inleiding tot de vedische filosofie, "eeuwige wijsheid van India", yoga, vegetarische keuken, enz.), evenals recitals van traditionele muziek, dia-reportages over India, tuinieren, bezinningsdagen in een aangenaam Ardens kader, en zo meer. Elke zondagnamiddag wordt een "India Festival" georganiseerd dat voor iedereen toegankelijk is, en waar meer dan 100 mensen opdagen. Geregeld klaagt men in de pers deze vorm

van wat bedriegerij genoemd wordt, aan. In de zwaarste beschuldigingen heeft men het over hersenspoeling, over bedoelingen om de Westerse beschaving te ontwrichten, over misbruik van het statuut van vzw, over kamfergebruik en dergelijke. Anderzijds kunnen de leden wel op enige sympathie in de streek rekenen, t.g.v. hun inkoopbeleid, waarbij ze wagens, landbouwmateriaal, en diverse diensten, ter plaatse aankopen.

Alhoewel de geheimhouding en de geografische mobiliteit het verzamelen van cijfermateriaal bemoeilijken, blijkt toch dat de recruitering in België, in tegenstelling met de "commerciële" successen, vrij moeilijk verloopt. Er zouden slechts een twintigtal Belgische, voornamelijk Vlaamse, volgelingen zijn. Dit is misschien het gevolg van het feit dat de groepering, die in het Franstalige landsgedeelte gevestigd is, toch voornamelijk via Amsterdam recruteert, vooral in artistieke en marginale studentenmilieus. Het betreft voor het merendeel (7/10) ongehuwden, in hoofdzaak mannen. Men telt in Durbuy een twaalf-tal kinderen. Het vrijwillige of opgelegde vertrek van vromen en stagiair(e)s benadert de 80 %. Volgens de secretaris van de ISKCON vormt de seksualiteit het grootste probleem in het leven in gemeenschap: men kan zich moeilijk aanpassen aan onthouding buiten het huwelijk en buiten de voortplanting.

Besluit

Sekten en nieuwe religieuze bewegingen hebben maar een matig succes in België, de Jehovah's Getuigen uitgezonderd. Het zijn ook allemaal "ingevoerde" bewegingen, behalve het Antoinisme. De omvang van hun aanwezigheid in de Belgische regio's kan zeer verschillend zijn, zelfs als ze in de drie regio's vertegenwoordigd zijn, bv. de Mormonen en Bahá'ie. De lokalisatie lijkt o.m. afhankelijk te zijn van de start der eerste "missionarissen" en "bekeerlingen"; bv. het Rajneeshisme en de Verenigingskerk. Zij bepaalden ook het intern taalgebruik, bv. het Frans bij de Moonies en het Nederlands en Engels in het Rajneeshisme, en dus de differentiële kansen op recruitering. Maar de spreiding leert ons niet veel over België en zijn bevolking, behalve misschien dat in een land dat lange tijd een religieus monisme kende, andere religieuze bewegingen maar moeilijk voet aan wal krijgen. Vooral dat dit religieus

monisme ook vorm gaf aan een sterk uitgebouwd organisationeel complex, de christelijke zuil.

Vergeleken met het religieus pluralistisch Nederland en de V.S.A., gedijen andere religies alhier moeilijk. Vandaar dat de Belgische Overheid, in tegenstelling tot de Nederlandse, Duitse en Franse, zich het probleem van een mogelijke interventie nu niet schijnt te stellen. Zij lijkt duidelijk te twifelen tussen haar constitutionele verplichting de godsdienstvrijheid te respecteren en de juridische noodzaak om de wetten en reglementen te doen respecteren. Eertijds was dat anders. De geschiedenis van de Jehovah's Getuigen leert ons dat zij tot in de jaren vijftig grote moeilijkheden kregen vanwege de regeringen (Dobbelaere en Wilson, 1980: 91). De toenmalige sterkere positie van de katholieke Kerk speelde daarin vermoedelijk ook mee. Gezien de nieuwe religieuze bewegingen zich hoofdzakelijk richten tot jongeren, zijn het vooral de ouders en familieleden die het tegen hen opnemen, o.m. door zich te verenigen in de Vereniging ter Verdediging van Persoon en Gezin V.Z.W. Recent zochten zij ook allianties met de vrijzinnigen (Lenaerts, 1985). Doch deze laatsten verdedigen eerder het principe der religieuze vrijheid, ook voor non-conformisten. Wel eisen zij terecht een correcte toepassing van de bestaande wetgeving, o.m. betreffende zwart werk, sociale zekerheid, illegale uitoefening van de geneeskunde, afpersing, enz. (Mat-Hasquin, 1983: 99).

Inderdaad, de recente religieuze groeperingen richten zich hoofdzakelijk tot jongeren; de oudere daarentegen, tot alle leeftijdscategorieën. Daar de Antoinisten duidelijk over hun hoogtepunt zijn en nog weinig recruterende, overwegen de ouderen in de leeftijdsstructuur van die populatie. De recente religieuze groeperingen alsmede de Bahá'ie recruterende vooral bij leraars, artisten, studenten van het universitair en hoger onderwijs, therapeuten, verpleegkundigen en maatschappelijk werkers, m.a.w. het middenkader uit de dienstverlenende sector en niet uit de produktieve sector. De andere religieuze groeperingen recruterende eerder onder de arbeiders en de employés, m.a.w. het uitvoerend personeel uit de produktieve sector. Voor deze laatsten creëerden die sekten een "Gemeinschaft". Het lijken terugvalbasissen te zijn voor mensen die gebukt gaan onder de "gesellschaftliche" structuur van hun arbeidsveld en de wereld. In die sekten, waar men broeder en zuster is voor elkaar, zoekt men de warmte en het wederzijds begrip dat men in het arbeidsveld en zijn omgeving mist. Recente religieuze groeperingen, daarentegen, bieden veelal een communautair leven -- de Verenigingskerk, Krishna en het

Rajneeshisme -- aan diegenen uit onze samenleving die geen betekenis meer kunnen geven aan hun dienstverlening en die een andere wereld willen uitbouwen. Hun werk, het zorgen voor de "gekwetste" medemens (therapeuten, verpleegkundigen en maatschappelijk werkers bijvoorbeeld) lijkt hen een "doekje voor het bloeden", een "kurieren am Symptomen" of een "pleister op een houten been" en zij willen de samenleving hervormen, want de samenleving is de oorzaak van het kwaad, en de nieuwe religieuze profeten bieden hen hiervoor een interpretatie en middelen. Ook leraren die kinderen moeten opleiden voor een samenleving die zij zelf bekritisieren, "vluchten" in een soort groepering van "wereldhervormers". Anderen, uit het lager en midden administratief en industrieel kader, zoeken voor zichzelf een middel om vooruit te komen, om hun faalangst te overwinnen, en bepaalde nieuwe religieuze verenigingen, zoals bijvoorbeeld Scientology, bieden hen daartoe een gnosis.

Wat hen in de meeste groeperingen aangeboden wordt is een "autoritaire" leer die een "individuele" oplossing biedt voor existentiële problemen. Alleen de Jehovah's Getuigen hebben een revolutionaire leer t.a.v. het kwaad in de wereld, maar God zal die revolutie plegen wanneer Hij wenst, en daarin speelt de mens geen rol. Hij kan zich alleen voorbereiden op de komst van Christus en hij tracht ook te weten wanneer dit zal gebeuren. In het Mormonisme werd het adventisme intramundaan vertaald gedurende de pionierstijd. In de Verenigingskerk moet de mens hieraan ook medewerken maar de veranderingen dienen tevens te gebeuren in het individu, daarop in het gezin, vervolgens in de buurt en van daaruit in de wereld. Het is echter moeilijk denkbaar dat het gezin nog een veranderingsfactor kan zijn in onze functioneel gedifferentieerde wereld, die op kennis en functionele rationaliteit berust. De sub-systemen economie en wetenschap zijn hiervoor beter geschikt. In Scientology stelt men zich dit probleem zelfs niet, hier biedt men de individuen alleen een gnose aan en men reduceert het sociaal kwaad tot individueel falen. Rasjneeshisme en de Gemeenschap voor Krishna-bewustzijn herdefiniëren het leven, het ego, het bewustzijn, maar plaatsen zich marginaal t.o.v. de wereld die decadent is en zichzelf zal vernietigen, bijvoorbeeld volgens Bhagwan door AIDS (2). De leden van de religieuze gemeenschappen zullen echter gered worden.

In feite stellen alle religieuze groeperingen de individuele redding centraal en de mens bezit daartoe de mogelijkheden: God staat in vele gevallen niet meer buiten hem, Hij is in hem. De mens moet enkel die goddelijke natuur, bij Scientology

thetan genoemd, ontdekken en tot stand brengen. En dit kan o.m. gebeuren door meditatie, therapieën of auditing. Na "doomsday" zullen de gelukkige leden van de nieuwe religies een nieuwe wereld maken. Waar echter de ware profeet te vinden is blijkt een moeilijker vraag te zijn, want elke groepering claimt de waarheid te bezitten.

De profeten, zieners, messiassen die de groeperingen leiden hebben onder hun volgelingen een autoritair en absoluut gezag, en hun symbolische revolutie wordt aanzien als de ware revolutie waarvoor men wil leven en waarvoor men zich zal inzetten. In vele nieuwe religieuze bewegingen is daartoe een harde training voorzien. Maar de sekteleiden, die vereenzaamd zijn in een onpersoonlijke samenleving en zich onmachtig voelen, worden in de nieuwe religieuze bewegingen aldus de horigen van een absolute leider en gecontroleerd door de steeds aanwezige anderen, hun broeders en zusters, in wiens nabijheid zij zich machtig voelen en "survolté". Zij zijn de nieuwe mensen die een nieuwe wereld zullen uitbouwen en dragen. Hun ontvangen kennis is superieur aan het werelds kennen en de minachting van de wereld definiëren zij als onwetendheid en onbegrip.

Daar waar de messias, de leider of goeroe overleden is, wordt hij opgevolgd door een raad die het denken van de volgelingen verder nauwgezet dirigeert met een leerstof, die tot in het formuleren van de vragen toe bepaald is. Op die manier ontstaat een gesloten denken, grote uniformiteit, maar de aangepastheid aan de wereld vermindert, zodat de vervreemding nog vergroot. Een priesterkaste ontstaat echter niet zodat er op het lokale vlak een grotere gelijkheid heerst. De lokale leiding wordt ter plaatse verkozen of van bovenuit aangesteld. In beide gevallen gebeurt dit op basis van een tentoongespreide religieuze virtuositeit.

Uiteindelijk dromen zij er allen van een soort theocratie te stichten waarvan de basiscel overwegend het gezin is. Alleen de Gemeenschap van Krishna-bewustzijn en het Rasjneeshisme stellen het celibataire individu centraal. Bij eerstgenoemden een a-seksueel persoon in dienst van Krishna; bij laatstgenoemden een individu dat de Westerse seksuele regels en taboes aflegt en zo zijn seksuele energie kan omzetten in een hogere energie met behulp van aangepaste meditatietechnieken.

De impact van vreemde godsdiensten op het Westen is in de recente religieuze groeperingen heel duidelijk en deze nieuwe cults gebruiken middelen die behoren tot een brede traditie,

ook de humanistische psychologie. Al deze religies beloven een vorm van verlossing, maar deze verschillen sterk van elkaar: reïncarnatie, eenheid met de Godheid, verlossing van psychisch en fysisch lijden, wereldlijk succes, een betere wereld, enz. Elke beweging heeft zijn eigen stijl en zijn eigen volgelingen. Maar bepaalde geledingen uit de "middenstand" lijken het meest vervreemd te zijn van de Westerse wereld en zijn relatief gezien de grootste recruteringsbasis voor de nieuwe religieuze bewegingen.

NOTEN

- (1) De perikelen met bepaalde economische activiteiten beperkten zich niet alleen tot een gebrek aan manpower, zoals in België. In Duitsland waren er moeilijkheden met het financieel beheer en de daaruit ontstane schuldenlast van de "Wiesbadener Bhagwan-Kommune". Der Spiegel, 4 februari 1985: 28-29.
- (2) Vandaar dat Bhagwan zijn volgelingen thans oplegt condooms en plasticen handschoenen te dragen bij geslachts-gemeenschap. In Rajneeshpuram wordt een medisch onderzoek vereist als men terugkeert en er buiten seksueel contact heeft gehad. Ook het kussen wordt nu afgeraden gezien AIDS door speeksel zou kunnen doorgegeven worden (Karlen en Abramson, 1984: 37).

BIBLIOGRAFIE

- ADAMS, C.,
1976 De Getuigen van Jehovah: Een sociologische litera-
tuurstudie, K.U.Leuven, Eindverhandeling tot het
bekomen van de graad van Licentiaat in de Socio-
logie.

- AMRITO, D.,
1980 "Bhagwan" Notities van een discipel, Ankh-Hermes, Deventer.
- BAINBRIDGE, W.S. en R. STARK,
1980 "Scientology: to be perfectly clear", Sociological Analysis, 2(41): 128-136.
- BARKER, E.,
1978 "Living the Divine Principle: Inside the Reverend Sun Myung Moon's Unification Church in Britain", Archives de Sciences Sociales des Religions, 1(45): 75-93.
1984 The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing? Blackwell, Oxford.
- BECKFORD, J.A.,
1975 The Trumpet of Prophecy, Blackwell, Oxford.
- DEBOUXHTAY, P.,
1934 Antoine le Guérisseur et l'Antoinisme d'après des documents inédits, Fernand Gothier, Liège.
1945 L'Antoinisme. La Pensée catholique, Liège.
- DECOO, W.,
1979 Het Mormonisme: Boeiende realiteit achter een legende, De Nederlandse Boekhandel, Antwerpen.
1984 "Mormonism in a European Catholic Region: A Contribution to the Social Psychology of LDS Converts", Brigham Young Studies, 24: 62-76.
- DOBBELAERE, K. en B. WILSON,
1980 "Jehovah's Witnesses in a Catholic Country: A Survey of Nine Belgian Congregations", Archives de Sciences Sociales des Religions, 1(50): 89-110.
- FESTINGER, L. e.a.,
1964 When Prophecy Fails: A Social and Psychological Study of a Modern Group that Predicted the Destruction of the World, Harper and Row, New York.
- FLINN, F.K.,
1983 "Scientology as Technical Buddhism", J.H. FICHTER (red.), Alternatives to American Mainline Churches, Rose of Sharon Press, New York.

GRISAY, R.,

- 1983 L'activité des sectes religieuses dans la région liégeoise, Université de Liège, Eindverhandeling tot het bekomen van de graad van Licentiaat in de Criminologie.

HENDRICKX, W.,

- 1984 "De bom of de Bhagwan ?" en "De Bhagwan in business", Humo, 2286 (28 juni), 2287 (5 juli).

KARLEN, N. en P. ABRAMSON,

- 1984 "Bhagwan's Realm", Newsweek, December 3: 34.

LEMAN, J.,

- 1979 "Jehovah's Witnesses and Immigration in Continental Western Europe", Social Compass, 1(26): 41-72.

LENAERTS, J. et al. red.,

- 1985 De verlichte leegte: Semi-religieuze bewegingen onder de loep, Studiekring Vrij Onderzoek, Brussel.

MAT-HASQUIN, M.,

- 1983 Les sectes contemporaines, Editions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles.

MUNTERS, Q.J.,

- 1970 Rekrutering als roeping: Sociologische overwegingen met betrekking tot het missionaire handelen, Meppel, Boom.

SHEELA, A.,

- 1983 Rajneeshism: An Introduction to Bhagwan Shree Rajneesh and his Religion, Rajneesh Foundation International, Rajneeshpuram.

- 1983a The Orange Book. The Meditation Techniques of Bhagwan Shree Rajneesh, Rajneesh Foundation International, Rajneeshpuram.

SIMONS, M.-A.,

- 1985 De Mormoonse vrouwen in Vlaanderen. K.U.Leuven, Eindverhandeling tot het bekomen van de graad van Licentiaat in de Godsdienstwetenschappen.

WILSON, B.,

- 1970 Religious Sects: A Sociological Study. London, Weidenfeld and Nicolson.

- 1983 The Moonies in Belgium. Lezing gehouden in London: King's College, 18-19 april.

WITTEVEEN, T.A.M.,

1984 Overheid en nieuwe religieuze bewegingen, Staatsuitgeverij, 's Gravenhage.

WOODROW, A.,

1977 Les nouvelles sectes, Ed. du Seuil, Paris.

X,

1978 What is Scientology, Church of Scientology of California, Los Angeles, 347 p.

X,

1979 The Principle of Creation. The Nature of God and Man, and the Purpose of Life. Unification Church, The Divine Principle Home Study Course I, New York.

X,

1982 U kunt voor eeuwig in een paradijs op aarde leven, Watchtower Bible and Tract Society of New York.